

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Václav Bena

Vedlejší doložky v závěti

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Vedlejší doložky v závěti*“
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 5. března 2018

Václav Bena

Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. JUDr. Filipu Melzerovi, LL.M Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při psaní této diplomové práce.

Poděkování patří také mojí rodině, která mě podporovala v průběhu celého studia.

Seznam použitých zkratek

OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Německý občanský zákoník z roku 1896)
CCQ	Quebecký občanský zákoník
OZO	Obecný zákoník občanský z roku 1811
VLN 1937	Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937
NS	Nejvyšší soud České republiky

Obsah

Seznam použitých zkratk	4
Úvod diplomové práce	7
1	Obecně k vedlejším doložkám 9
1.1	Nástin vedlejších doložek 9
1.2	Přehled jednotlivých vedlejších doložek 10
1.3	Stručný vývoj vedlejších doložek 11
1.4	Ochrana dědice..... 13
2	Podmínka 14
2.1	Pojetí podmínky 14
2.2	Podmínka vylučující sňatek 15
2.3	Splnění podmínky za života zůstavitele..... 17
2.4	Dědická způsobilost při odkládací podmínce 19
3	Doložení času 20
3.1	Důsledky odlišení..... 21
3.2	Dědická způsobilost 22
3.3	Doložení času jako podmínka 23
4	Substituce 24
4.1	Náhradnictví..... 24
4.1.1	Důvody náhradnictví..... 26
4.1.2	Omezení náhradníka 27
4.1.3	Podíly náhradníků 28
4.1.4	Zánik náhradnictví 30
4.2	Svěřenské nástupnictví..... 31
4.2.1	Právní postavení předního a následného dědice 33
4.2.2	Fikce zřízení svěřenského nástupnictví 34
4.2.3	Omezení řady svěřenských nástupců 35

4.2.4	Právo předního dědice s dědictvím volně nakládat.....	36
4.2.5	Zánik svěřenského nástupnictví	38
5	Příkaz	40
5.1	Odlišení od jiných institutů	41
5.1.1	Odlišení od podmínky.....	41
5.1.2	Odlišení od odkazu	42
5.2	Právo vymáhat splnění příkazu	43
5.2.1	Příkaz ve veřejném zájmu	44
5.3	Přání bez právní závaznosti.....	44
5.4	Příkaz neodporovat závěti.....	47
	Závěr	49
	Abstrakt	50
	Klíčová slova	50
	Seznam použitých zdrojů	51

Úvod diplomové práce

V diplomové práci se věnuji problematice vedlejších doložek v závěti, které jsou po dlouhé odmlce znovu upraveny v občanském zákoníku a umožňují zůstaviteli lépe naplnit jeho vůli a disponovat s pozůstalostí po smrti.

Cíl této práce spočívá v rozboru jednotlivých vedlejších doložek v závěti a v navržení možných řešení nejrůznějších problematických situací, které při jejich aplikaci mohou vyvstat. Téma vedlejších doložek v závěti analyzuji především za použití rakouské právní úpravy, která je z velké míry aplikovatelná i u nás, což je způsobeno téměř totožnou úpravou této problematiky v České republice a Rakousku. Pro řešení určitých otázek se snažím najít odpovědi také v německé právní úpravě obsažené v BGB, která byla v určitých případech také jedním z inspiračních zdrojů při přípravě OZ. Problematika tohoto staronového institutu je velice aktuální téma, neboť se s účinností nového občanského zákoníku vrací po více než šedesáti letech do našeho právního řádu úprava vedlejších doložek v závěti, které byly předchozí úpravou ze závěti zcela vyloučeny, kdy jejich uvedení v pořízení pro případ smrti bylo stiženo zdánlivostí. Některé z vedlejších doložek se však zachovaly, avšak pouze ve značně „zdeformované“ podobě, která odpovídala tehdejšími ideám o struktuře společnosti.

S ohledem na výše uvedené pracuji primárně se zahraničními zdroji, předně s rakouskou komentářovou literaturou a judikaturou, avšak při psaní mi také posloužila česká komentářová literatura, monografie, odborné časopisy a vysokoškolské učebnice.

Jedná se o institut, který byl v podobě, kterou známe dnes, v našem právním řádu upraven naposledy obecným zákoníkem občanským, kdy následně došlo k jejich vyloučení z právní úpravy v důsledku vlivu socialistického nazírání na autonomii vůle v soukromém právu. Dnešní praxe si však znovu vyžádala zavedení tohoto institutu do platné právní úpravy, z čehož je patrné, že téma je podrobně zpracováno spíše historickými autory, popř. těmi zahraničními, kde byla zachována kontinuita vedlejších doložek. Proto je důležité reagovat na vývoj společnosti a znovu otevřít téma institutu vedlejších doložek v závěti. Pro sepsání této práce byla využita metoda popisná a analytická.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, ve kterých je teoreticky pojednáno o jednotlivých vedlejších doložkách spolu s praktickými problémy a mezerami, které právní úprava vykazuje. V první kapitole vysvětluji, co se rozumí termínem „vedlejší doložky“, a které právní instituty se mezi ně řadí. Okrajově také zmiňuji stěžejní historické mezníky v jejich vývoji na našem území a závěr této kapitoly věnuji ochraně dědice, před vedlejšími

doložkami, které jsou zjevně obtěžující či jsou postaveny tak, že zasahují nepřiměřeně do práv dědice.

Ve druhé až páté kapitole jsou následně rozebrány jednotlivé vedlejší doložky, postupně tedy podmínka, doložení času, substituce a příkaz. Zde se zaměřuji vždy na vysvětlení účelu a funkce jednotlivé vedlejší doložky, analýzu problémů, které přináší a jejich možná řešení, která jsou ve většině případů inspirována zahraniční právní úpravou.

1 Obecně k vedlejším doložkám

1.1 Nástin vedlejších doložek

Občanský zákoník č. 89/2012 upravuje institut vedlejších doložek v ustanoveních § 1551 až § 1574.¹ Znovuzavedení možnosti zůstavitele připojit ke svému pořízení pro případ smrti vedlejší doložky vychází z rekonstrukce soukromého práva, která se snad nejvýrazněji dotkla právě práva dědického.² To naznačuje již jen počet ustanovení týkajících se této problematiky, které OZ obsahuje oproti předchozí právní úpravě. Aktuální úprava dědického práva je poměrně široká a obsahuje téměř 250 ustanovení, což je skoro osmkrát více než minulá právní úprava, která obsahovala problematiku dědického práva v ustanoveních § 460 až § 487 OZ 1964. Svým rozsahem se tedy blíží moderním úpravám dědického práva ve světě, jako například právní úpravě v ABGB či v CCQ. Dědické právo je totiž svým způsobem neobyčejně významné, a to jak vzhledem k přirozené úctě k zemřelému člověku, tak i k jeho případnému poslednímu pořízení.³

Vedlejší doložky v závěti jsou zářným příkladem zásad, ke kterým se úprava OZ v oblasti dědického práva hlásí a jejichž nedostatek v úpravě OZ 1964 byl předmětem značné kritiky, tedy zásad jako respekt k vůli zůstavitele, vyšší předvídatelnost práva pro zůstavitele či vyšší možnost věřitelů domoci se svých práv.⁴ Takovéto zásady byly cizí pro občanské zákoníky v době socialismu, které výrazně omezovaly dispoziční svobodu zůstavitele pořádat o svém majetku.⁵

Vedlejší doložky v závěti považujeme za tzv. staronový institut našeho práva, neboť se pro české právo staly cizí až úpravou založenou občanským zákoníkem z roku 1950, kdy dochází ke značným změnám v oblasti soukromého práva, tedy i práva dědického. Tato změna je vyvolána myšlenkou, která hlásá, že nová hospodářská struktura vytváří i nové dědické právo.⁶ Nicméně do této doby u nás byly vedlejší doložky v závěti samozřejmostí. I z toho důvodu byl při tvorbě ustanovení o vedlejších doložkách vzat za hlavní inspirační zdroj

¹ KOŽUŠNÍKOVÁ, Vanda. Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti. *Ad notam*. 2013, roč. 19, č. 2, s. 3.

² PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekonstrukci. *Rekonstrukční noviny*. 2013, roč. 2, č. 9, s. 2 - 3.

³ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*. 2003, roč. 9, č. 5, s. 97.

⁴ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Jak se bude nově dědit? *Právní rádce*. 2013, roč. 2, č. 7, s. 8.

⁵ Bílek, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář IV*, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 10 - 14.

⁶ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, který ve své 19. hlavě s názvem „Vedlejší ustanovení v posledním pořízení; změna a zrušení posledního pořízení“ obsahoval právě tuto úpravu vedlejších doložek, která stojí na zásadách dnešní úpravy v OZ. Mimo to je tvorba inspirovaná současně OZO, který vychází z podobné koncepce, a proto můžeme dnes při hledání řešení určitých problémů vycházet právě z této úpravy, jakož i z úpravy obsažené v rakouském ABGB.⁷

Vedlejší doložky v závěti jsou obecně považovány za tzv. *accidentalia negoti*, tedy nahodilé složky právního jednání, které jsou charakteristické právě tím, že se u právního jednání vyskytují jen nepravidelně, modifikují jeho účinky a jejich neexistence nemá na vznik právního jednání žádný vliv, na rozdíl od tzv. *essentialia negoti*, tedy podstatných složek, které jsou pro vznik právního jednání nezbytné.⁸

1.2 Přehled jednotlivých vedlejších doložek

OZ upravuje vedlejší doložky v části III., hlavě III., dílu II. a v pododdíle III., kdy pod tímto pojmem rozumí podmínku, doložení času a příkaz. Dále mezi ně řadíme ustanovení o povolání vykonavatele závěti, jehož hlavním úkolem je dbát na řádné splnění zůstavitelovy poslední vůle a ustanovení o povolání správce pozůstalosti, který zajišťuje správu pozůstalostního jmění v době od ujmoutí se své funkce po smrti zůstavitele do potvrzení dědictví dědicům.⁹ Nicméně povahu vedlejších doložek naplňují i další instituty upravené mimo rámec tohoto pododdílu. Jedná se zejména o úpravu obecného náhradnictví zakotvenou v § 1507 a násl. OZ, která zůstaviteli umožňuje jmenovat osobě určené za dědice náhradníka, který by se stal dědicem v případě, že by původně povolovaná osoba za dědice dědit nemohla či nechtěla. Dále se pak jedná o ustanovení § 1512 a násl. upravující svěřenské nástupnictví, jehož podstatou je zjednodušeně řečeno zůstavitelovo určení dědice svému dědici.¹⁰

Důležité je také uvést v jaké formě může být vedlejší doložka stanovena, neboť OZ požadavek na její formu výslovně nestanovuje. V zásadě je třeba se řídit právním jednáním, ke kterému se doložka pojí.¹¹ Tedy vycházejme z toho, že vedlejší doložka může být učiněná ve všech formách, ve kterých může být učiněna závěť, tedy včetně tzv. privilegovaných forem závětí za splnění jejich zákonných podmínek. Avšak vedlejší doložka se nemusí vázat pouze a

⁷ Bílek, Petr a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 201, s. 12 - 13..

⁸ Dobrovolná, Eva a kol. Občanský zákoník: komentář I. Obecná část, § 1-654. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1989

⁹ Bílek, Petr a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 12 - 14.

¹⁰ ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad notarium. 2003, roč. 9, č. 5, s. 97.

¹¹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 281.

jen na závěť, ale může být stanovena prostřednictvím dovětky, bez současného určení dědice, popř. dědiců. Takováto doložka pak bude zatěžovat zákonné dědice.¹²

V následujících kapitolách se pokusím vysvětlit funkci jednotlivých vedlejších doložek s uvedením určitých problémů, které mohou vyvstat při jejich užití. Nicméně prvně bych se krátce zaobíral vývojem vedlejších doložek, který je dle mého stěžejní pro celkové pochopení jejich úpravy.

1.3 Stručný vývoj vedlejších doložek

Za účinnosti OZO byly vedlejší doložky přípustné a tato úprava se spolu s úpravou ve VLN 1937 stala velkou inspirací pro tvorbu vedlejších doložek v OZ, neboť vychází ze stejné koncepce a převážná část ustanovení je upravena téměř totožně.¹³

Naproti tomu se zvláštností stala úprava v OZ 1950 a úprava v OZ 1964, která stála na rozdílných principech než předchozí a dnešní právo, a tím zasáhla i zůstavitelovu možnost uvést ve svém posledním pořízení vedlejší doložky.

Střední kodex upravoval vedlejší doložky (byť OZ 1950 tento pojem výslovně neuznává) v § 550. Oproti předchozí úpravě došlo k výraznému posunu, kdy je explicitně vyloučena možnost zůstavitele připojit k závěti příkaz či doložku času, neboť tato ustanovení v závěti byla považována za neplatná. Na příkaz bylo nahlíženo jako na příkazní smlouvu a ta zanikala smrtí příkazce, a proto nebylo možné v závěti příkaz nařídit. Jediná přípustná možnost podmínění závěti byla podmínka, avšak pouze taková, která neomezovala povolání určité osoby za dědice. Příkladem mohla být podmínka, aby dědic zaplatil veškeré dluhy váznoucí na nemovitosti, či že dědic nabude nemovitost s tím, když vyplatí svým sourozencům jejich podíly na této nemovitosti. Naproti tomu podmínka, kterou zůstavitel určil za dědice svého syna pod podmínkou, že se neožení s určitou ženou, byla neplatná.¹⁴

OZ 1964 ve svém ustanovení § 478 pojmenovaného „*podmínky k závěti*“ zjednodušeně oproti Střednímu kodexu uvádí, že jakékoliv podmínky připojené k závěti nemají právní následky. To bylo odůvodněno snahou neomezovat dědice co do nabytí dědictví, a také co do volné dispozice se zděděným majetkem tak, aby mohlo docházet k co nejúčelnějšímu využití dědictví.¹⁵ Myšlenka této změny také vychází z důvodové zprávy k OZ 1964, ve které se uvádí, že celková změna je vedena vytvořením socialistických společenských vztahů, která vyžaduje novou formu úpravy. A nejedná se o samoučelnou

¹² DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 220.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 28.

¹⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář I, § 1-880. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1457.

změnu a o pouhé přejmenování některých institutů, ale o vytvoření vhodné právní formy pro nový obsah společenských vztahů.¹⁶ Důležité však je, že v případě uvedení takové podmínky v závěti nebyla postižena závěť neplatností jako celek, ale pouze ustanovení, kterým zůstavitel podmínil nabytí dědictví dědici.¹⁷

Další zajímavostí této úpravy je, že směšuje pojem podmínka, doložení času a příkaz a místo obecného pojmu „vedlejší doložky“ známého dnes, užívá pouze pojem „podmínka“, neboť v § 478 OZ 1964 se hovoří pouze o podmínce, avšak teorie i praxe se shodovala na tom, že nejsou připuštěny žádné vedlejší doložky v závěti, tedy ani příkaz a doložení času. To však neodpovídá podmínce a ostatním doložkám tak, jak jsou chápány již od účinnosti OZO, kdy každá z nich má svá specifika a svůj vlastní výklad.¹⁸

Na první pohled by se mohlo zdát, že veškeré podmínky byly považovány za neplatné, neboť dikce zákona to výslovně uvádí. Avšak judikaturou došlo k vytvoření určitých výjimek, kdy jsou podmínky v závěti přípustné, a to i bez zákonného zmocnění.¹⁹ Tím vlastně docházelo k tomu, že Nejvyšší soud nevykládal právo, ale vytvářel své vlastní.²⁰ Typickým příkladem byla problematika obecného náhradnictví, u kterého NS dovodil, že ustanovení § 478 nevylučuje ustanovení náhradního dědice v závěti, neboť toto ustanovení nebrání všeobecnému náhradnictví. Podmínkami ve smyslu tohoto ustanovení se totiž mají na mysli pouze taková omezení, příkazy a zákazy, které mají omezovat dědice ve volné dispozici s jeho majetkem.²¹ Výše uvedená výjimka se však již neuplatnila pro svěrenské nástupnictví.²² V souvislosti s ním OZ 1964 ve svém § 859 odst. 2 uváděl, že dnem 1. 4. 1964 zanikají veškerá omezení vyplývající ze svěrenského nástupnictví, čímž došlo k tomu, že z předního dědice (institut) se stal zároveň dědic konečný a následnému dědici (substitut) byla odejmuta možnost získat dědictví. Za další výjimku by se dala považovat také povinnost zřízení věcného břemene na základě závěti, což bylo obecně přípustné.²³

¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu 40/1964 Sb., [online]. psp.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm>.

¹⁷ MIKEŠ Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické právo. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 78.

¹⁸ BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 84.

¹⁹ MIKEŠ Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické právo. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 80 – 82.

²⁰ BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 84.

²¹ POKORNÝ, Milan. Sborník směrnic, usnesení, rozborů Nejvyššího soudu 1965 – 1967, Praha: SEVT Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 552

²² MIKEŠ Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické právo. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 80 – 81.

²³ Nejvyšší soud, sp.zn. 4 Cz 56/91 ze dne 2. 8. 1991

1.4 Ochrana dědice

Jak již bylo výše uvedeno, OZ vychází ze zásady, že zůstavitel může rozhodnout, jak má být naloženo s jeho majetkem po jeho smrti a umožňuje zůstaviteli připojit k závěti vedlejší doložky, nicméně i zde je určité omezení zůstavitele. To spočívá v ochraně dědice před doložkami zjevně obtěžujícími a zneužívajícími.²⁴ Důvodová zpráva k tomu uvádí, že se jedná o korekci zjevných excesů, ke které nepostačí obecná úprava OZ příklánějící důraz na autonomii vůle, a proto se jeví jako vhodné explicitně vyloučit závaznost takovýchto doložek.²⁵

Otázkou pak zůstává, co se touto zjevně obtěžující doložkou rozumí. Samozřejmě vždy bude záležet na konkrétních okolnostech případu, nicméně obecně bychom měli takovou doložku zkoumat ze dvou hledisek. Zprv z hlediska objektivního, tedy zda by se takováto doložka na první pohled jevila třetí osobě jako zjevně obtěžující. A zadruhé z hlediska subjektivního, tedy zda je po zjištění konkrétních okolností případu takováto doložka právě ve vztahu ke konkrétní osobě zjevně obtěžující. V obou případech totiž můžeme dojít k odlišným závěrům a pro určení, zda se jedná o zjevně obtěžující doložku, ji budeme prvně posuzovat z hlediska objektivního a následně z hlediska subjektivního. Pro snazší porozumění si výše uvedený postup ukážeme na konkrétním případě. Představme si situaci, kdy zůstavitel ustanoví za dědice svého syna, ovšem pod podmínkou, že syn vyleze na osmi tisícovou horu. Z objektivního hlediska se jeví tato podmínka jako zjevně obtěžující, neboť takovýto výstup na horu může obecně znamenat i smrt, nicméně pokud z konkrétních okolností bude vyplývat, že otec se synem zdolali sedmi tisícové hory již několikrát a „*osmitisícovka*“ byla jejich společný sen, pak se přikloníme k závěru, že tato podmínka není zjevně obtěžující, i když na první pohled bychom usoudili pravý opak. Stejně tak tomu může být obráceně, kdy doložka objektivně zjevně neobtěžující, může být nepřiměřená z hlediska subjektivního.²⁶ Závěrem by se dalo říci, že pokud doložka sleduje racionální účel chtěný zůstavitelem, pak by se mělo jednat o doložku přiměřenou, a k jako takové by se mělo v posledním pořízení přihlížet.

²⁴ Bílek, Petr a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 222.

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. občanskýzákoník.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskýzákoník.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

²⁶ BEDNÁŘ, Václav. Přednáška z dědického práva ze dne 13. 11. 2016, UPOL.

2 Podmínka

2.1 Pojetí podmínky

Podmínkou rozumíme skutečnost, kterou jednající strana činí počátek nebo konec právních účinků z určitého právního jednání závislým na nastoupení či nenastoupení určitých nejistých okolností.²⁷ Zjednodušeně řečeno, o podmíněné dědické právo jde v případě, kdy zůstavitel ze své vůle učiní vznik, rozsah nebo zánik dědického práva závislým na nejisté budoucí události.²⁸ Ta však musí být seznatelná pro vnější okolí, nemůže se jednat proto pouze např. o vnitřní pohnutku.²⁹ Příkladem takové podmínky může být ustanovení, kterým zůstavitel v posledním pořízení nařídí, že se jeho jediný syn stane dědicem, za předpokladu, že úspěšně vystuduje vysokou školu. U podmínky musí být vždy přítomen stav nejistoty (pendence), který ji odlišuje od doložení času, a to tím způsobem, že u podmínky je primární otázka, zda vůbec skutečnost předpokládaná podmínkou nastane, kdežto u doložení času je otázkou pouze, kdy tato skutečnost nastane.³⁰ Je tedy zřejmé, že odlišovacím kritériem podmínky a doložení času je právě výše uvedený stav nejistoty.

Právní jednání doložené podmínkou je považováno za hotový projev vůle, avšak právní účinky z toho jednání jsou podmíněné. Někteří autoři uvádějí, že podmínkou dokážeme do jisté míry ovládnout budoucnost, lépe řečeno budoucí chování určitých subjektů. K tomu dochází právě tím, že podmínka může působit jako motiv určitého chování jedince, který bude mít ze svého jednání prospěch nebo neprospěch v závislosti na jeho chování a podmínce.³¹

Ke správnému vyložení poslední vůle zůstavitele je někdy nezbytné ujasnit si otázku, zda je v pořízení pro případ smrti předložená skutečná podmínka či se jedná o pouhou pohnutku, která vede osobu k určitému jednání. Rakouská judikatura uvádí příklad, ve kterém osoba prohlásila: „*Už se víckrát nevrátím do své domoviny, takže tento dům je tvůj nebo tvých dětí.*“³² Z takové prohlášení bylo dovozeno, že se nejedná o skutečnou podmínku, nýbrž jen

²⁷ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2150 - 2158.

²⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občenskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 286.

²⁹ BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 28.

³⁰ Tamtéž.

³¹ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 54.

³² Rozhodnutí OGH 8 Ob 251/65 ze dne 21. 9. 1961

pohnutku, na základě které osoba právně jednala.³³ Stejně tak nařízení zůstavitele: „*kdybych na cestě zemřel...*“ je pouhou pohnutkou.³⁴ Právní jednání zůstavitele by totiž nemělo být bez účinků, které mu přikládal právě on, a které předvídal, že nastanou v době dědického nápadu. Pouhé označení události, proto nemůže být posouzeno jako podmínka.³⁵ V souvislosti s tímto rozhodnutím bych rád uvedl ještě jedno týkající se určitosti dědice, které říká, že osoba dědice nemusí být jmenovitě ustanovena, ale stačí, pokud je určitelná.³⁶

Podmínky můžeme rozčlenit z různých hledisek. Základním je však dělení vycházející přímo z § 548 OZ, jakožto obecné úpravy podmínek, na podmínky odkládací (suspenzivní) a rozvazovací (rezolutivní). Odkládací podmínka je postavena na tom, že počátek účinků právního jednání je závislým na tom, zda nejistá událost nastane nebo již nastala (v případě subjektivně nejisté události). Naproti tomu rozvazovací podmínka se týká zániku účinků právního jednání, pokud určitá událost nastane nebo již nastala.³⁷

Dědic, který je určen pod podmínkou odkládací nenabývá žádná práva před jejím splněním, neboť ta získávají buď osoby, které zůstavitel určí pro případ pendence podmínky, nebo zákonní dědicové, pokud zůstavitel neurčí ničeho.³⁸ Proto pokud podmíněný dědic zemře před splněním podmínky, nemohou tato práva získat ani jeho dědicové. Důležité je také uvést, že podmínku nemůžeme považovat za splněnou ani v případě, kdy k jejímu splnění nedošlo, přestože podmíněný dědic učinil vše, aby k jejímu splnění došlo.³⁹ Dědické právo vázané na odkládací podmínku je již však součástí jmění oprávněného a ten s ním může disponovat v souladu s § 1714 OZ, tedy může po smrti zůstavitele uzavřít odvážnou smlouvu o zcizení dědického práva,⁴⁰ neboť obligační závazání podmíněného práva je v zásadě přípustné.⁴¹

2.2 Podmínka vylučující sňatek

Nově se také stanovuje v § 1552 OZ pravidlo, podle něhož se nepřihlíží k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. Důvodová

³³ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 142 - 143.

³⁴ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 32.

³⁵ Rozhodnutí OGH 8 Ob 251/61 ze dne 21. 9. 1961

³⁶ Rozhodnutí OGH 6 Ob 699/85 ze dne 14. 11. 1985

³⁷ KNAPP, Viktor. Učebnice československého občanského práva. 1. vydání. Praha: Orbis, 1965, s. 367.

³⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 72.

³⁹ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Věšhrad, 1928, s. 38.

⁴⁰ TILSCH, Emanuel. Občanské právo rakouské. Část všeobecná. 1. vydání. Praha: Unie, 1910, s. 153 - 154.

⁴¹ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 54.

zpráva k tomu pouze uvádí, že se výslovně navrhuje zakázat takové doložky, avšak za nezodpovězenou otázkou se jeví, jak široce tento zákaz vykládat⁴². Zda se jedná o absolutní zákaz ve všech myslitelných případech, kdy zůstavitel uvede ve svém posledním pořízení tuto doložku, nebo bychom mohli dojít k závěru, že za určitých okolností by takováto doložka byla ospravedlnitelná, neboť jí je sledován racionální účel, a proto by měla být pro dědice či odkazovníka závazná.

Primární otázkou je, dle mého posouzení, co je hlavním účelem výše uvedeného ustanovení. Zaprvé se může jednat o ochranu dědice či odkazovníka před zásahy zůstavitele do jejich osobních práv v oblasti manželských vztahů a jako takové by měly být tyto zásahy absolutně nepřípustné, k čemuž se přiklání i komentářová literatura, kdy uvádí, že se jedná o progresivní ustanovení, které zohledňuje společenský posun a klade důraz na nedotknutelnost těchto vztahů, a tím částečně omezuje zůstavitele v téměř absolutní závaznosti jeho pořízení pro případ smrti.⁴³ Zadruhé může být hlavním účelem zabránění zůstaviteli, aby určil, že jeho dědic nebo odkazovník má zůstat svobodný a nevstoupil do žádného manželského soužití, popř. ve stávajícím manželství setrval, z čehož také vycházela dlouhou řadu let rakouská doktrína.⁴⁴ Avšak novelou účinnou od 1. 1. 2017 došlo k úplnému vypuštění ustanovení § 700 ABGB, který zněl: *„Podmínka, že dědic nebo odkazovník nemá vstoupit do manželství, byť i po dosažené zletilosti, považuje se za nepřípojenou. Jen ovdovělá osoba, má-li jedno nebo více dětí, musí splnit podmínku. Podmínka, že dědic nebo odkazovník s určitou osobou nevstoupí v manželství, může být platně uložena.“* Nově se dle rakouského práva bude přípustnost takovýchto podmínek posuzovat dle § 697 ABGB, který zní: *„Nesrozumitelné, neurčité jakož i podmínky přičítící se zákonu či dobrým mravům se považují za nedoložené“*. Tato změna je odůvodněna velkou kritikou bývalého § 700 ABGB, která považuje za nemožné omezovat osobu v této oblasti.⁴⁵

Na stejné koncepci jako nové rakouské právo stojí i právo německé, které neobsahuje výslovnou úpravu týkající se podmínek vylučujících či nutících k uzavření manželství. Závěry o přípustnosti a nepřípustnosti takových podmínek jsou pak dovozovány judikaturou. Ta si však v této oblasti prošla určitým vývojem. Nejznámější byl případ *„Leiningen“*, kdy došlo k povolání dědice s rozvazovací podmínkou, dle které měl přijít o své dědictví v případě, že

⁴² Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

⁴³ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 232.

⁴⁴ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 143.

⁴⁵ Důvodová zpráva k novele ABGB účinné od 15. 12. 2017 [online]. Parlament.gv.at [cit. 2. března 2018]. Dostupné na <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/I_00688/index.shtml>.

uzavře manželství bez písemného souhlasu hlavy rodiny. Soud zde poměřoval testovací svobodu zůstavitele na jedné straně a svobodu uzavřít manželství na straně druhé, a došel k závěru, že taková podmínka není v rozporu s dobrými mravy a je tedy přípustná. Následně však soudy uzavřely, že klauzule týkající se uzavření manželství (Heiratsklausel) jsou zdánlivé, a to pro rozpor s dobrými mravy dle § 138 BGB, což je dnes panující závěr.⁴⁶

Přes dobré mravy zakazuje BGB i jiné podmínky, jako změnu náboženství či povinnou příslušnost k určité sektě.⁴⁷ Dle naší právní úpravy však na tyto případy může být aplikovatelný i § 1551 odst. 2 hovořící o doložkách zřejmě obtěžujících.

Otázkou může být například situace, kdy zůstavitel ve svém pořízení zakáže sňatek s určitou osobou. Taková podmínka byla dle OZO i ABGB explicitně připuštěna, neboť pro takový zákaz by mohl mít zůstavitel rozumné důvody. Například jeho jediná dcera se zamiluje do marnotratného chlapce, o němž zůstavitel ví, že všechnen majetek rozhází, nebo zůstavitel nemůže snést myšlenku, že by lenivý nápadník jeho dcery po jeho smrti obýval jeho luxusní vilu společně s jeho dcerou a případně se stal po smrti dcery i jejím vlastníkem.

Naproti tomu podmínka, že dědic musí uzavřít manželství s konkrétní osobou, nebyla vždy považována za zakázanou, avšak vždy se zohledňovala skutečná vůle zůstavitele, proč takovou podmínku připojil, neboť i zde mohl být úmysl zůstavitele hodný schválení,⁴⁸ a také vždy záleželo na okolnostech každého konkrétního případu.⁴⁹

S ohledem na výše uvedené mám za to, že absolutní zdánlivost těchto vedlejších doložek, tedy především zákazu sňatku s konkrétní osobou, není vhodným řešením a v konkrétních případech by měla převážet zásada stojící na upřednostnění vůle zůstavitele, pokud to bude odůvodněno okolnostmi konkrétního případu a zůstavitel bude takovou doložkou sledovat racionální důvod.

2.3 Splnění podmínky za života zůstavitele

OZ stanovuje pravidlo týkající se splnění podmínky spočívající v jednání dědice nebo odkazovníka, které je opakovatelné. Takové ustanovení není v OZ žádnou novinkou, neboť bylo téměř doslovně převzato z VLN 1937, který jej upravuje ve svém § 516. Zároveň můžeme jít do historie ještě dále, kdy opět téměř totožné znění je obsaženo v § 701 OZO.

⁴⁶ STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, s. 488 - 494.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 144.

⁴⁹ Rozhodnutí OGH 2 Ob 76/53 ze dne 18. 2. 1953

V případě, že došlo ke splnění podmínky za života zůstavitele a není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele, pak musí dědic nebo odkazovník toto jednání vykonat znovu. Důležité je upozornit na skutečnost, že podmínka musí směřovat k jednání dědice nebo odkazovníka, které jimi může být opakováno. Tedy nejedná se o případy, kdy splnění podmínky záleží na náhodě nebo na vůli třetí osoby.⁵⁰ Uvedené pravidlo se tedy uplatní pouze u tzv. potestativních podmínek, které záleží zcela na vůli osoby, jejíž práva a povinnosti jsou od ní odvislá.⁵¹

Při nemožnosti opakovat jednání dědice nebo odkazovníka postačí, pokud takové jednání bylo vykonáno dříve, tedy za života zůstavitele. Uvedené je zřejmé, neboť v případě nemožnosti opakovat jednání, již nejsme v intencích uvedeného ustanovení. Důležité je však podotknout, že nemožnost opakování neznamena nemožnost absolutní, nýbrž stačí, že opakování je nemožné pro dědice či odkazovníka popř. je tak obtížné, že by po nich nebylo spravedlivé toto jednání požadovat.⁵²

Za typický příklad se uvádí nařízení zůstavitele, kterým ustanoví za dědice svého jediného syna za podmínky, že vystuduje vysokou školu. Avšak syn za života zůstavitele již určitou vysokou školu vystudoval. Vystane tedy otázka, zda musí dědic znovu vystudovat vysokou školu, když takové jednání připouští opakování výkonu.⁵³ V první řadě mám za to, že musíme zkoumat skutečnou vůli zůstavitele, jestli směřuje skutečně k vystudování další vysoké školy v případě, že zůstavitel ví, že dědic již jednu vysokou školu má vystudovanou, popř. za nedlouho bude mít, nebo skutečná vůle zůstavitele směřuje k tomu, aby dědic měl vysokoškolský titul a po jeho získání již zůstavitel opomněl nebo nestihl závěť upravit. Tuto situaci je tedy vždy nutné v první řadě řešit podle úmyslu zůstavitele, tak aby mu bylo co nejvíce vyhověno.⁵⁴ Závěť je totiž vždy třeba vykládat tak, aby vyhovovala co nejvíce vůli zůstavitele, což OZ výslovně uvádí v § 1494 odst. 2.⁵⁵

I zde bude na místě v určitých případech zkoumat, zda se opakováním výkonem podmínky nestane její splnění již pouhým zřejmým obtěžováním dědice a jako taková by byla bez právních následků.

⁵⁰ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2179.

⁵¹ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 143 - 144.

⁵² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 287.

⁵³ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 231.

⁵⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 288.

⁵⁵ ŠEŠINA, Martin. Pořízení pro případ smrti dle nového občanského zákoníku. Ad notam. 2012, roč. 18, č. 3, s. 3 - 8.

2.4 Dědická způsobilost při odkládací podmínce

Dědická způsobilost dědice, jemuž bylo zůstaveno s odkládací podmínkou je upravena v § 1562 OZ, avšak poněkud nejednoznačně.⁵⁶ Uvedené ustanovení požaduje k nabytí takto zůstaveného dědictví splnění dvou podmínek. Předně je požadováno, aby osoba přežila zůstavitele, jde tedy o tzv. objektivní dědickou způsobilost zakotvenou i v ustanovení § 1479 OZ, a dále aby osoba byla způsobilá dědit. Nicméně zákon už neříká, ke kterému okamžiku se tato způsobilost posuzuje. Zásadně přichází v úvahu dvě možnosti, kdy můžeme posuzovat způsobilost dědice. Zprv je lze posuzovat způsobilost k době smrti zůstavitele, nebo zadruhé jak k době smrti, tak i k době splnění podmínky.

Pro zodpovězení této otázky můžeme využít podpůrně ABGB, který tuto otázku výslovně upravuje v § 545, který říká, že dědická způsobilost se řídí podle doby skutečného nápadu dědictví, kterou je zpravidla smrt zůstavitele. Dále pak ustanovení odkazuje na § 703 ABGB, které výslovně požaduje, aby osoba byla dědicky způsobilá i při splnění podmínky.⁵⁷ Dědická způsobilost se tedy dle ABGB posuzuje k oběma výše uvedeným okamžikům, tedy jak k době smrti zůstavitele, tak k době splnění podmínky.

Tento postup při určování dědické způsobilosti by se měl užít i v našich právních poměrech, neboť se jeví jako správný a svým způsobem nutí dědice, jemuž bylo zůstaveno s odkládací podmínkou, aby se ani po smrti zůstavitele nedopustil jednání, které by zakládalo jeho dědickou nezpůsobilost, tedy například činu povahy úmyslného trestného činu proti předku, potomku nebo manželu zůstavitele či proti zůstavitelově poslední vůli.⁵⁸

⁵⁶ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 242 - 243.

⁵⁷ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 144

⁵⁸ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 244.

3 Doložení času

Druhou vedlejší doložku, kterou může zůstavitel připojit k poslednímu pořízení je tzv. doložení času (dies). Tu může zůstavitel využít v případě, kdy bude chtít určit, aby se dědic nestal dědicem již v době zůstavitelovi smrti, nýbrž okamžikem pozdějším, či aby se dědic stal dědicem jen po určité době.⁵⁹ OZ ji upravuje výslovně v § 1564 až § 1566.

Základní rozdíl mezi podmínkou a doložením času je v tom, že pod podmínkou rozumíme nejistou budoucí událost, tedy otázkou je „zda“ tato událost vůbec nastane, kdežto událost určená doložením času nastat musí a otázkou zůstává pouze „kdy“ tato událost nastane.⁶⁰ Chybí zde stav nerozhodnosti (pendence).⁶¹ Například určení zůstavitele, že dědic nabude dědictví v době úspěšného ukončení vysoké školy, v den svatby či získání práce budeme považovat za podmínku a nikoliv za určení času, neboť se jedná o události nejisté a nevíme, zda vůbec nastanou. Rakouská judikatura k odlišení podmínky od doložení času uvádí: „*Určení času si neklade otázku, zda právní následky nastanou, avšak je pouze odsouvá nebo je časově omezuje. Podmínka naopak staví právní následky jako nejisté. Pro vzájemné odlišení není stěžejní, jaká slova zůstavitel v posledním pořízení užije. Rozhodné pro vyřešení otázky, zda se jedná o podmínku či doložení času, je zjištění skutečného úmyslu zůstavitele za současného uvážení okolností každého jednotlivého případu.*“⁶²

Určení času může zůstavitel provést několika způsoby. Čas může být určený kalendářně, tedy s uvedením přesného roku, měsíce a dne, například když zůstavitel určí, že dědic má nabýt dědictví 1. 1. 2020. Dále může být určen uvedením určitého časového úseku, který má uplynout, tedy například „*po uplynutí tří let od mé smrti*“. Nebo může být čas určen pomocí budoucí události, o které ale víme, že určitě nastane, například „*smrtí mé manželky*“.⁶³

Z výše uvedeného je patrné, že můžeme rozlišovat dva případy určení času. V prvním z nich víme přesně, že událost nastane a víme i kdy, tzv. dies certus an, certus quando (přesné datum), kdežto ve druhém víme pouze, že událost nastane, ale nevíme kdy, tzv. dies certus an, incertus quando (smrt manželky). V obou případech je však nutné, abychom věděli, že daná událost nutně nastane, jinak by se totiž jednalo o podmínku a nikoliv o doložení času.⁶⁴

⁵⁹ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všechno, 1928, s. 42 - 43.

⁶⁰ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: komentář III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 548 – 552.

⁶¹ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 54.

⁶² Rozhodnutí OGH 7 Ob 553/95 ze dne 21. 2. 1996

⁶³ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2205 - 2211.

⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. občanskýzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskýzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

Podstatou při užití doložení času zůstavitelem je tedy určení, že dědic (odkazovník) má nabýt dědické právo (právo na odkaz) pouze na určitou dobu (dies ad quem), v případě kdy zůstavitel určí tzv. konečnou dobu, anebo má nabýt dědické právo později než smrtí zůstavitele (dies a quo), v případě že zůstavitel určí tzv. počáteční dobu.⁶⁵

Výše uvedené je důležité pro vztah mezi předním a následným dědicem.⁶⁶ V případě určení počáteční doby pak dědictví napadá předním dědicům. Ty může zůstavitel buď výslovně určit, nebo při neurčení zůstavitelem se bude jednat o dědice zákonné. Jakmile následně nastane určená doba, dědictví napadne následnému dědici. Příkladem výše uvedené situace může být nařízení zůstavitele, kdy za dědice určí svého syna, a to ke dni smrti své manželky.⁶⁷

Rakouské právo k výše uvedenému uvádí, že určením počáteční doby nabývá následný dědic časově neomezené právo, u něhož je pouze posunut čas nabytí.⁶⁸ Do skutečného nabytí dědického práva, tedy do doby nastoupení určeného času náleží následnému dědici pouze čekatelské právo na budoucí nabytí dědictví.⁶⁹

Při určení konečné doby je situace opačná, tedy dědic nabývá dědické právo v okamžiku smrti zůstavitele, a to do doby určené zůstavitelem. Jakmile tato určená doba nastane, připadá dědictví buď tomu, koho zůstavitel určil, anebo zákonným dědicům.⁷⁰

3.1 Důsledky odlišení

Vzájemné odlišení podmínky od doložení času není důležité pouze pro teorii, ale i pro samotného zůstavitele bude mít praktické dopady. Proto by měl zůstavitel dobře zvážit, zda určená práva v posledním pořízení podmíní podmínkou, či pouze omezí jejich nástup nebo určí jejich konec.

Jejich různé účinky si ukažme na příkladu. Musíme však zohlednit výše řečené, že rozhodná je vůle zůstavitele a okolnosti případu, nikoliv slova v nařízení užitá. Zůstavitel může v nařízení stanovit a) dědicem se stane můj jediný syn, avšak v době, kdy se dožije svých 30 let, nebo b) dědicem se stane můj jediný syn, avšak v době, kdy uplyne 30 let od jeho narození.

⁶⁵ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2225.

⁶⁶ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 146.

⁶⁷ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 41.

⁶⁸ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 146 - 147.

⁶⁹ Rozhodnutí OGH 5 Ob 339/61 ze dne 13. 12. 1961

⁷⁰ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 261.

Na první pohled se může jednat o zcela totožná nařízení, dle kterých se syn zůstavitele stane ve svých 30 letech jeho dědicem. Avšak pojdme k odlišení obou variant. Pro určení, zda se jedná o podmínku či doložení času si musíme říci, zda se v nařízení objevuje nejistá budoucí událost, či je jisté, že ona událost nastane. To představuje hlavní rozlišující kritérium. V příkladu a) má dědic nepochybně své dědické právo podmíněné, neboť je vázáno na dožití se 30 let, tedy nejistou budoucí událost. Skutečnost, že se někdo dožije určitého věku, je dozajista nejistá. Naproti tomu v příkladu b) je dědictví vázáno na uplynutí přesně stanovené doby, k čemuž dojít musí. Tady se bude jednat o určení času a dědické právo dědice bude nepodmíněné.

Praktický rozdíl ve výše uvedených variantách nebude v případě, kde se zůstavitel skutečně dožije svých 30. narozenin, neboť tím dojde jak ke splnění podmínky, tak k uplynutí stanovené doby a dědic nabude své dědické právo v obou případech.

Naproti tomu za situace, kdy se syn nedožije svých 30. narozenin se dědicem nestane. Avšak v příkladu a), kde bylo jeho právo podmíněné a nedošlo ke splnění podmínky, se dědici stanou buď zákonní dědicové, či jiná zůstavitelem určená osoba. V příkladu b) dědické právo po otci (zůstaviteli) přejde na synovi dědice, a to právě uplynutím 30 let od jeho narození.

Na výše popsaném tedy můžeme vidět, že v případě a) bude jiný řetězec dědiců než v případě b), k čemuž dochází právě různými důsledky u podmínky a doložení času. Tento výsledek je způsobený ustanovením § 1565 OZ, který říká, že v případě doložení času, přechází zůstavené právo jako jiná nepodmíněná práva i na dědice té osoby, již bylo takto zůstaveno.⁷¹ Takové pravidlo není žádnou novinkou a bylo upraveno také v § 705 OZO.

3.2 Dědická způsobilost

Zůstavitel k nabytí dědictví musí být dědicky způsobilý, což je obecné pravidlo vyjádřené v ustanoveních § 1481 a násl. OZ. Nicméně OZ u doložení času výslovně neupravuje dědickou způsobilost, jako je tomu u podmínky v § 1562 OZ, kde je vyžadováno, aby byl dědic dědicky způsobilý nejen ke dni smrti zůstavitele, ale i ke dni splnění podmínky. Viz výše.

Může tedy vyvstat otázka, zda u doložení času budeme posuzovat dědickou způsobilost pouze obecně ke dni smrti zůstavitele, či by se i zde mělo uplatnit obdobné

⁷¹ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 73 - 74.

pravidlo jaké je v § 1562 OZ u podmínky a tedy vyžadovat, aby byl dědic dědicky způsobilý i ke dni, kdy nastane určený čas.

Mám za to, že i u doložení času je prostor pro aplikaci § 1562 OZ, neboť dědickou způsobilost nelze zkoumat pouze ke dni smrti zůstavitele, nýbrž i ke dni nastání určeného času, a proto by se zde mělo uplatnit stejné pravidlo jako u podmínky. Dědic by se tedy neměl dopustit ani po smrti zůstavitele jednání, které by založilo jeho dědickou nezpůsobilost. Tento závěr zastává i rakouská komentářová literatura, kde se uvádí, že v případě určení tzv. počátečního času vzniká dědici dědické právo, a to jako časově neomezené, avšak s posunutým časem plnění. Takové právo však nabude pouze za předpokladu, že i v tento zůstavitelem určený čas bude dědicky způsobilý.⁷²

3.3 Doložení času jako podmínka

OZ ve svém ustanovení § 1564 upravuje případy, kdy zůstavitel podmíní dědické právo stanovením určitého času, přičemž není jisté, zda tento čas nastane. Takto podmínit dědické právo lze opět dvěma základními způsoby, tedy buď odloží dědické právo na určitou dobu (povaha odkládací), nebo jej omezí pouze na určitou dobu (povaha rozvazovací). Například se může jednat o ustanovení, kdy zůstavitel určí za svého dědice svého syna, a to do doby, než dosáhne 30 let. Zákon v tomto případě stanoví nevyvratitelnou domněnku, že zůstavené právo platí za podmíněné a bude se tedy posuzovat jako podmínka, ať už odkládací či rozvazovací.⁷³

Uvedené pravidlo vychází již z § 703 OZO či § 521 VLN, kde nalezneme téměř doslovnou úpravu jako v OZ. Nicméně mám za to, že uvedené pravidlo je určitým způsobem nadbytečné. V situaci, kdy není jisté, že čas nastane, nemůže být pochyb o tom, že se o určení času nejedná, neboť jeho základním znakem, jež jej odlišuje od podmínky je právě ona jistota, že určitý čas nastat musí. Pokud se jedná o nejistou budoucí událost, pak nám nezůstane nic jiného než ji posoudit právě jako podmínku, například dosažení 50 let, musíme posoudit jako podmínku.⁷⁴ K čemuž bychom jistě dospěli i bez uvedeného ustanovení. Tento závěr podporuje také skutečnost, že uvedené pravidlo se vyskytovalo až do 31. 12. 2016 také v ABGB v ustanovení § 704, nicméně velkou novelou účinnou od 1. 1. 2017 bylo toto pravidlo zcela vypuštěno.

⁷² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 147.

⁷³ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 263.

⁷⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 336.

4 Substituce

OZ se navrácí k tradiční úpravě substitucí ve svých ustanoveních § 1507 - § 1524 OZ, kde rozlišuje mezi substitucí obecnou (tzv. vulgární substituce nebo také náhradnictví) a substitucí svěřenskou (tzv. fideikomisární nebo také svěřenské nástupnictví).⁷⁵ Tato úprava je z převážné části převzata stejně jako podmínka, doložení času a příkaz z koncepce OZO.

Obecná substituce je výjimečná v tom, že je zachována kontinuita tohoto institutu již od účinnosti OZO a nedošlo na rozdíl od ostatních vedlejších doložek k jejímu zrušení.⁷⁶ OZ 1950 možnost náhradnictví upravuje v jediném ustanovení, kdy v § 539 říká: „*Pořizovatel může v závěti ustanovit náhradního dědice pro případ, že dědic jím povoláný dědictví nenabude.*“ Naproti tomu OZ 1964 takovou výslovnou úpravu náhradnictví neobsahuje a na první pohled by se tedy mohlo zdát, že i takovéto nařízení zůstavitele, kterým podmíní ustanovení náhradního dědice podmínkou, že původně určený dědic dědické právo nenabude, bude v souladu s ustanovením § 478 OZ 1964 bez právních účinků. Náhradnictví se totiž dle své povahy považuje za povolání k dědictví pod odkládací podmínkou.⁷⁷ Avšak dle rozhodnutí Nejvyššího soudu se v případě ustanovení náhradního dědice nejedná o podmínku ve smyslu § 478 OZ 1964, neboť se nejedná o ustanovení, které by mělo omezovat dědice ve volné dispozici s majetkem a jako takové je tedy nařízení zůstavitele o náhradním dědici platné.⁷⁸

Výše uvedené však neplatí pro svěřenskou substituci, která byla zrušena již OZ 1950, což platilo i následně za účinnosti OZ 1964.

Důležité je také poznamenat, že náhradníka, popř. svěřenského nástupce nemusí zůstavitel určit pouze dědici, ale stejně tak i odkazovníkovi, což zákon výslovně připouští v ustanovení § 1601 OZ, který hovoří o přiměřeném užití ustanovení o substituci i při odkazech.

4.1 Náhradnictví

Za náhradnictví je považováno zůstavitelovo nařízení, ve kterém určí, že má pozůstalost (nebo její část) případnou určené osobě (substitut), avšak pouze v případě, že by

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

⁷⁶ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 116.

⁷⁷ HARTMAN, Antonín. Poslední pořizování. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 45.

⁷⁸ BEDNÁŘ, Václav. Testamentární dědická posloupnost. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 85.

povolaný dědic (institut) pozůstalost nenabyl.⁷⁹ Dědický nápad náhradního dědice nastane již smrtí zůstavitele a to i v případě, že zde je způsobilý dědic, avšak ten dědictví odmítne.⁸⁰ Tímto ustanovením dochází de facto k omezení zákonných dědiců, kteří nemohou dostat dědictví do doby, dokud ještě zbývá alespoň jeden z povolaných náhradníků.⁸¹ Pokud s náhradnictvím zákonní dědicové nesouhlasí, mohou použít ke své ochraně dědickou žalobu v souladu s § 1672 OZ, kterou budou směřovat proti náhradníkovi.⁸² Dědický nápad pro náhradního dědice nastane již smrtí zůstavitele a to i v případě, že zde je způsobilý dědic, avšak ten dědictví odmítne.

Obecná substitute může být zůstavitelem zřízena buď výslovně, kdy zůstavitel v pořízení určí přímo dědici či odkazovníkovi náhradníka výslovným nařízením, nebo může dojít k jejímu zřízení mlčky.⁸³ Tak tomu je v případě povolání osoby za svěřenského nástupce v souladu s § 1512 OZ, neboť je na něj zároveň nahlíženo jako na současné povolání za náhradníka. Příkladem může být situace, kdy zůstavitel ve svém nařízení uvede: „*Mým dědicem se stane můj jediný syn, avšak pouze na dobu 10 let, poté se stane mým konečným dědicem moje dcera.*“ Pokud se syn z nějakého důvodu nestane dědicem, pak dcera nemusí čekat, než uplyne 10 let, avšak v souladu s výše uvedeným pravidlem se považuje za náhradníka a stane se dědicem přímo po smrti zůstavitele. Další příklad mlčky zřízeného náhradnictví je upraven v pravidle § 1512 odst. 2, kdy je zůstavitelovo nařízení do té míry neurčité, že nelze zjistit, zda povolal náhradníka nebo svěřenského nástupce, pak se pohlíží na jeho nařízení jako na určení náhradníka.⁸⁴

Zůstavitel musí náhradníky určit tak, aby bylo zjistitelné, koho za náhradníka povolal. Takovéto určení je osobním právem zůstavitele a mělo by se na něj analogicky aplikovat ustanovení § 1496, tedy pravidlo, že zůstavitel nemůže povolání náhradníka svěřit jinému.⁸⁵ Dovolené však bude ustanovení zůstavitele, ve kterém určí okruh osob, ze kterého třetí osoba vybere náhradníka.⁸⁶

Zůstavitel může ve svém pořízení určit dědici náhradníka jednoho či několik. Pokud stanovuje více náhradníků, pak ti mohou být určení „*za sebou*“, tak, že zůstavitel například

⁷⁹ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 44 - 46.

⁸⁰ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 56 - 57.

⁸¹ Rozhodnutí OGH 1 Ob 255/70 ze dne 11. 12. 1971

⁸² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 81.

⁸³ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 57.

⁸⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 168.

⁸⁵ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 81 - 82.

⁸⁶ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 169.

určí za dědice osobu „A“ a náhradníka osobu „B“, této osobě náhradníka „C“, této náhradníka „D“⁸⁷ a takto může pokračovat v zásadě neomezeně, neboť zde není žádné početní omezení pro ustanovení náhradnictví.⁸⁸ Dědicem se stane ta osoba, která je v řadě nejbližší osobě, která dědictví nenabyla. Přitom je nerozhodné, v jakém pořadí bližší náhradníci odpadnou.⁸⁹ Druhý způsob je určení náhradníků „vedle sebe“, což znamená, že dědici „A“ povolá za náhradníky osoby „B“, „C“ a „D“ současně.⁹⁰

Problematické by se mohlo jevit nařízení zůstavitele, ve kterém určí: „*Mým dědicem bude A nebo B.*“ Rakouská judikatura řeší takové alternativní určení dědice tak, že dědicem se stane osoba „A“, kterému je zároveň určen náhradník, kterým je osoba „B“.⁹¹

Náhradníka může zůstavitel určit nejen dědici a odkazovníkovi, ale také svěřenskému nástupci, pro případ že by ten následným dědicem nestal.⁹²

4.1.1 Důvody náhradnictví

Po vzoru § 453 VLN a § 2097 BGB se stanovuje pravidlo, zavádějící vyvratitelnou domněnku, na základě které se náhradnictví vztahuje jak pro případ, že by povolovaná osoba dědit nechtěla (*casus noluntatis*), tak pro případ, že by dědit nemohla (*casus impotentiae*)⁹³, i když zůstavitel zřídí náhradnictví pouze pro jeden z těchto případů.

Případem *casus impotentiae* může být dědická nezpůsobilost dle § 1481 a § 1482 OZ, kdy se dědic dopustí určitého jednání vylučující *ex lege* jeho dědickou způsobilost, nebo může také dojít k následné exheredaci za splnění podmínek v § 1646 OZ, nebo konečně může být vyloučena jeho tzv. objektivní dědická způsobilost, tedy případ, kdy dědic zemře před zůstavitelem nebo současně s ním.⁹⁴

Naproti tomu *casus noluntatis* závisí zcela na vůli dědice, který se může svého dědického práva zříct, nebo může dědictví odmítnout.⁹⁵

Pravidlo zakotvené v ustanovení § 1508 je však pouze výkladové, které najde své uplatnění pouze v případě pochybností o zůstavitelově skutečné vůli, tedy když je nařízení

⁸⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 170.

⁸⁸ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 82 - 83.

⁸⁹ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všehrad, 1928, s. 45.

⁹⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 170.

⁹¹ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2215.

⁹² Rozhodnutí OGH 8 Ob 588/88 ze dne 20. 10. 1988

⁹³ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 46.

⁹⁴ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 118.

⁹⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 171.

zůstavitele nejednoznačné nebo když nelze vůli zůstavitele zjistit pomocí výkladu.⁹⁶ Zůstaviteli se tedy nebrání, aby vyložil svoji vůli jednoznačným způsobem pouze pro jeden z těchto důvodů, pro oba dva důvody či případ, kdy dědic dědictví nenabude z jakéhokoliv důvodu.⁹⁷ Zůstavitel také není omezen v určení zcela konkrétního důvodu, pro který dědic dědictví nenabude, například je přípustné nařízení: „Náhradníkem určeného dědice bude osoba A, avšak pouze v případě, že dědic dědictví nenabude z důvodu zákonné dědické nezpůsobilosti pro čin povahy úmyslného trestného činu spáchaný proti mému potomku.“⁹⁸ Volba a případná bližší specifikace důvodů se tedy primárně nechává na vůli zůstavitele.⁹⁹

Uvedené pravidlo se taktéž neuplatní v případě mlčky zřízeného náhradnictví dle § 1512, tedy v případě kdy je osoba povolána za svěřenského nástupce, které se zároveň považuje za povolání za náhradníka. V takovém případě totiž platí, že v úvahu připadá jakýkoliv důvod, proč se přední dědic nestal dědicem a není zde žádná pochybnost.¹⁰⁰

Můžeme říci, že se jedná o úplně opačné pravidlo, než které platilo dle § 605 OZO, který říkal: „Ustanovil-li zůstavitel z uvedených případů, kdy ustanovený dědic dědit nemůže, nebo dědit nechce, pouze jeden, jest druhý případ vyloučen.“ Takové pravidlo však často neodpovídalo skutečné vůli zůstavitele, který pouze opomněl uvést druhý z důvodů. Proto se připouštělo, aby byl vznesen důkaz vyvracející takový závěr a byla zkoumána skutečná vůle zůstavitele.¹⁰¹ Uvedené pravidlo platilo také v rakouském ABGB a to až do 31. 12. 2016, avšak odborná literatura jej považovala za problematické, často odporující skutečné vůli zůstavitele.¹⁰²

4.1.2 Omezení náhradníka

Omezení uložená dědici postihují zásadně také náhradníka, pokud nepřipadá v úvahu některá ze zákonných výjimek z tohoto pravidla. Substitut je totiž osobou vstupující na místo instituta, z čehož plyne, že na něj přechází dědický podíl a to spolu se všemi břemeny s tímto podílem spojenými.¹⁰³

⁹⁶ Rozhodnutí OGH 5 Ob 685/81 ze dne 20. 10. 1981

⁹⁷ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všeherd, 1928, s. 45 - 46.

⁹⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 82 - 83.

⁹⁹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 122.

¹⁰⁰ STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, s. 492.

¹⁰¹ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 83.

¹⁰² RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2221.

¹⁰³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 361.

Zákon předpokládá dvě výjimky přechodu omezení na náhradníka. První z nich je situace, kdy zůstavitel projevil jinou vůli, tedy takovou že určená omezení se vztahují výhradně k osobě dědice.¹⁰⁴ Toho může docílit nejjednodušeji výslovným ustanovením říkajícím, že omezení se vztahuje výhradně na jím určeného dědice, nikoliv na dědice jiného či na náhradníka. Druhou výjimkou je situace, kdy nemožnost omezení náhradníka vyplývá samo z povahy věci.¹⁰⁵ Příkladem může být nařízení zůstavitele, ve kterém přikáže svému synovi, malíři, aby namaloval pro sousedku obraz. Z povahy věci je vyloučeno, abychom totéž plnění považovali také po náhradníkovi, který malířem není.

Mezi typická omezení řadíme například příkaz, odkaz, svěřenské nástupnictví, povinnost započtení, povinnost uhradit zůstavitelovi dluhy a další.¹⁰⁶

Otázkou může být, zda na náhradníka přechází i omezení spočívající v tom, že zůstavitel nařídí insitutovi povinnost vydat odkaz, jehož předmětem je individuálně určená věc ve vlastnictví právě onoho dědice. Pro náhradníka se bude jednat nepochybně o věc cizí. Při řešení bychom měli postupovat dle § 1610 OZ, dle kterého bychom měli dospět k závěru, že v případě, kdy zůstavitel nařídí obstarání této individuálně určené věci, pak bude omezení platné a bude zavazovat náhradníka a to buď ke koupi věci, nebo v případě neochoty vlastníka věc prodat, vyplatit její obvyklou cenu odkazovníku. V případě zůstavitel nenařídí obstarání věci, nebude se k takovému omezení náhradníka přihlížet.¹⁰⁷

4.1.3 Podíly náhradníků

Zůstavitel může ve svém nařízení určit, aby za náhradníka byla povolána jedna osoba, a to i několika dědicům zároveň. Zde vyvstává otázka, jaký podíl a za jakých okolností jej náhradník nabude a to především s ohledem na možnou akrescenci dědických podílů. Pokud byl dědic, který nedědí ustanoven k určitému podílu, pak tento určitý podíl přechází na náhradníka bez dalšího. K akrescenci totiž může obecně dojít dle § 1504 OZ pouze v případě, že jsou všichni dědicové povoláni k dědictví rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení. Pokud byli tedy dědicové ustanoveni bez určení podílu nebo ke stejným podílům, pak má přednost ustanovení o akrescenci a náhradník nezíská dědictví. Odlišně by tomu bylo v případě, že by odpadli všichni z povolaných dědiců a nemohlo by

¹⁰⁴ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s.

¹⁰⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 172.

¹⁰⁶ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 123.

¹⁰⁷ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 84

tedy dojít k přirození uvolněného podílu. V takovém případě by se stal dědicem povoláný náhradník.¹⁰⁸

Zůstavitel také může za náhradníky povolat samotné spoludědice (substitutio reciproca).¹⁰⁹ Výše jejich podílů se bude primárně odvíjet od vůle zůstavitele, který ji může určit. V případě že tak neučiní, anebo zde budou pochybnosti o výši těchto podílů, uplatní se pravidlo zakotvené v § 1510 OZ.¹¹⁰ Povolal-li tedy zůstavitel jako náhradníky ostatní spoludědice, vycházíme právě z toho, že vůle zůstavitele je podělení ostatních spoludědiců v poměru jejich dědických podílů, nikoliv stejným dílem podle počtu osob.¹¹¹ Jsou-li tedy například osoby „A“ a „B“ povoláni každý k podílu ve výši 1/4, a osoby „C“ a „D“ každý k podílu 1/8, pak při odpadnutí dědice „C“, dostanou jeho podíl A, B a D v poměru 2:2:1.¹¹² Pokud zůstavitel povolal jako náhradníky ostatní spoludědice a mimo ně i další osobu (extraneus), která není spoludědicem a neprojeví-li jinou vůli, pak platí pravidlo, že uvolněný podíl připadne všem náhradníkům a to rovným dílem.¹¹³ Kdyby tedy ve výše uvedeném příkladu přibyla osoba „E“, která není spoludědicem, pak by náhradníci A, B, D a E získali uvolněný podíl v poměru 1:1:1:1.¹¹⁴ Odlišná by byla situace, kdyby zůstavitel osobě stojící mimo okruh spoludědiců stanovil jako náhradníkovi konkrétní podíl z uvolněného podílu, např. osobě „E“ by určil podíl ve výši 1/10 z uvolněného podílu. V takovém případě by se pak mezi zbylými spoludědici uplatnilo pravidlo poměrné, podle výše jejich dědického osoby A, B a D v poměru 2:2:1.¹¹⁵

Na rozdíl od naší právní úpravy německé BGB ve svém ustanovení § 2099 výslovně upravuje vztah náhradnictví a akrescence, kdy říká, že „*Právo náhradníka předchází právu na přírůstek uvolněného podílu.*“ Musíme být však na pozoru v situaci, kdy zůstavitel povolá jednoho náhradníka pro více dědiců. Tady musíme totiž výkladem zjistit, zda je náhradník povolán jednotlivě každému dědici, a tedy v případě odpadnutí jednoho z dědiců získá jeho dědické právo, nebo jeho náhradnictví připadá v úvahu pouze až po odpadnutí všech

¹⁰⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 172 - 173.

¹⁰⁹ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 60.

¹¹⁰ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2226.

¹¹¹ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 76.

¹¹² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 57.

¹¹³ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1928, s. 46.

¹¹⁴ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 57.

¹¹⁵ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 57.

dědiců.¹¹⁶ V případě odpadnutí jednoho z dědiců totiž může dojít za splnění podmínek § 1504 OZ k akrescenci na zbylé dědice.

4.1.4 Zánik náhradnictví

Náhradnictví v první řadě zanikne, pokud institut nabude dědictví, čímž dochází ke zmaření podmínky, pod kterou byl náhradní dědic povolán.¹¹⁷ V případě povolání více náhradníků „za sebou“ zaniká náhradnictví ostatních náhradníků, kteří jsou v řadě po prvním z nich, který dědictví nabude.¹¹⁸

Nově je stanoveno pravidlo zániku náhradnictví, které vychází z § 617 OZO a je postaveno jednak na myšlence, že zůstavitel nemůže znát budoucí vývoj událostí, kterou může být narození dítěte a z domněnky, že v případě této vědomosti by zůstavitel náhradnictví nenařídil.¹¹⁹ Dle § 1511 odst. 2 dochází k zániku náhradnictví ex lege také tehdy, pokud jej zůstavitel zřídil svému dítěti (či jinému svému potomku) v době, kdy nemělo potomky, pokud toto dítě potomky způsobilé dědit zanechalo. Zákon samozřejmě přiznává zůstaviteli právo, aby projevil jinou vůli a k zániku náhradnictví tímto způsobem nedošlo. To může zůstavitel určit výslovně v posledním pořízení, kdy například uvede: „*Náhradnictví nezaniká, ani v případě, že můj syn zanechá potomky způsobilé dědit.*“¹²⁰ popř. může být předložen důkaz o jiné zůstavitelově vůli, kterým bude uvedené pravidlo vyvráceno.¹²¹

Za dítě (potomka) je považováno každé dítě, ať už manželské či nemanželské, popř. osvojené.¹²²

Mezi základní podmínky zániku náhradnictví dle tohoto ustanovení je tedy a) neprojevení jiné vůle zůstavitelem b) dítě zanechalo potomky způsobilé dědit. Výkladem dojdeme k závěru, že k zániku náhradnictví dle uvedeného pravidla by mělo dojít i v případě, kdy dítě ještě žádné potomky nemá, nicméně došlo k jejich početí.¹²³ S ohledem na § 25 OZ se totiž na počaté dítě hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Analogicky bychom měli také rozšířit dosah uvedeného ustanovení i na případy, kdy dítě

¹¹⁶ STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, s. 496 – 499.

¹¹⁷ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 58.

¹¹⁸ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 85.

¹¹⁹ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2229.

¹²⁰ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 128.

¹²¹ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2230.

¹²² SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 129.

¹²³ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2231.

zůstavitele sice potomka v době zřízení náhradnictví mělo, avšak tento potomek nebyl zůstaviteli znám.¹²⁴

Vyskytují se také názory, že k zániku náhradnictví nemá dojít v případě, kdy je za náhradníka povolán blízký příbuzný, například pokud jím je sourozenec ustanoveného dítěte. Vždy je přitom rozhodný stupeň příbuzenství k ustanovenému dítěti, nikoliv zůstaviteli.¹²⁵

4.2 Svěřenské nástupnictví

Svěřenským nástupnictvím zůstavitel ukládá dědici (přednímu dědici nebo také institutovi) povinnost, aby dědictví, které přijal, přenechal při své smrti nebo v určitých jiných případech (*casus substitutionis*¹²⁶) jinému dědici (následnému dědici nebo také substitutovi).¹²⁷ Tato povinnost se nemusí týkat celého dědictví, nýbrž i jen části určené zůstavitelem.¹²⁸ Jinak řečeno v případě svěřenského nástupnictví jde o postupné povolání více dědiců (alespoň dvou) s tím, že přední dědic je povolán bezpodmínečně, ale s omezením, zatímco následný dědic je povolán pod podmínkou nebo pod doložením času, avšak bez omezení.¹²⁹

Při následném dědickém nápadu, ať již nastal z důvodu smrti předního dědice nebo v důsledku jiného případu nařízeného zůstavitelem (například uplynutím 10 let od zůstavitelovi smrti), končí postavení předního dědice jako dědice a do této pozice se dostává následný dědic. Následný dědic je tedy dědicem, čili všeobecným právním nástupcem zůstavitele, nikoliv předního dědice.¹³⁰ Tímto se odlišuje od obecného náhradnictví, kdy následný dědic pouze nahrazuje postavení předního dědice, kdežto u obecného náhradnictví se osoba povolovaná za dědice dědicem vůbec nestává.¹³¹ Z tohoto důvodu musí být také následný dědic určen samotným zůstavitelem, neboť se jedná o osobní právo dědice, které nemůže být svěřeno jinému¹³² a to ani přednímu dědici.¹³³ K takovému určení však nemusí

¹²⁴ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2231.

¹²⁵ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 85.

¹²⁶ MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). Ad notam, 2005, roč. 18, č. 3, s. 92-93.

¹²⁷ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 61.

¹²⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 175.

¹²⁹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 131.

¹³⁰ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 87.

¹³¹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, 133 s.

¹³² RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, 2234 s.

¹³³ Rozhodnutí OGH 3 Ob 353/60 ze dne 21. 10. 1960

dojít rozkazovacími slovy „*verbis imperativis*“, avšak musí být určité vyslovená vůle zůstavitele, byť při tom použil výrazu přání nebo prosby.¹³⁴

Výkladový problém může nastat v situaci, kdy zůstavitel neurčí v posledním pořízení casus substitutionis, tedy kdy má dojít k následnému dědickému nápadu a budou pochybnosti o jeho vůli. Zákon takovou situaci výslovně neupravuje, ale nejspíše se bude v takovém případě považovat za rozhodnou dobu smrti předního dědice, neboť je to zpravidla nejobvyklejší případ.¹³⁵ Takovou situaci naproti tomu výslovně řeší BGB ve svém ustanovení § 2106, které říká: „*Pokud zůstavitel nařídil svěřenské nástupnictví bez určení času nebo události, kdy má dojít k následnému dědickému nápadu, tak k němu dochází v době smrti předního dědice.*“ To je odůvodněno stanovením pravděpodobné vůle zůstavitele s ohledem na zaopatření předního dědice. Jedná se však pouze o výkladové pravidlo, které se neužije v případě odlišné vůle zůstavitele. Ta může být buď výslovná, nebo pravděpodobná, když vyplývá z okolností konkrétního případu. Nadto bych rád upozornil na výklad, dle kterého nemůže být ani tento čas určen třetí osobou, neboť by se takové určení považovalo za neúčinné.¹³⁶

Zůstavitel může určit více předním dědicům jednoho následného dědice a naopak jednomu přednímu dědici může určit více následných dědiců.¹³⁷ Také nic nebrání zůstaviteli, aby určil následného dědice obecnému náhradníkovi svého dědice.¹³⁸

Povinnost přenechat věc někomu jinému v době smrti či v jiném případě může být stanovena také obdarovanému v darovací smlouvě.¹³⁹ Rakouské právo hovoří v takovém případě o tzv. quasisvěřenské substituci, pod kterou rozumí omezení vlastnického práva mezi živými prostřednictvím povinnosti zřídit jinému následné právo. Například se může jednat o povinnost obdarovaného převést po uplynutí 10 let od uzavření darovací smlouvy nemovitost na určitou osobu. V těchto případech je možná přiměřená aplikace ustanovení o svěřenském nástupnictví.¹⁴⁰

¹³⁴ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 175.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, s. 501 - 503.

¹³⁷ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všeherd, 1928, s. 46 - 47.

¹³⁸ Rozhodnutí OGH 4 Ob 546/80 ze dne 7. 4. 1981

¹³⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 176.

¹⁴⁰ RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2236 - 2237.

4.2.1 Právní postavení předního a následného dědice

Právní postavení předního dědice a s ním spojený rozsah oprávnění záleží především na vůli zůstavitele, který může přednímu dědici svěřit právo s dědictvím volně nakládat (tzv. substituce ke zbytku). Pokud tak neučiní, náleží přednímu dědici postavení poživatele.¹⁴¹ Před nastoupením dědického nápadu pak mají společně přední a následný dědic postavení dědice se všemi oprávněními, které dědici obvykle náleží, pokud není rozsah oprávnění předního dědice rozšířen.¹⁴² S ohledem na funkční oddělení předního a následného dědice tvoří tyto společenství spoluvlastníků, a proto se žádný z nich také nemůže domáhat zrušení jejich vztahu.¹⁴³

I přes zákaz zcizení a zatížení pro předního dědice, existují určité výjimky, kdy může přední dědic s dědictvím takto disponovat. V první řadě se bude jednat o situaci, kdy s takovou dispozicí vysloví souhlas následný dědic.¹⁴⁴ Pro tento souhlas se bude vyžadovat forma veřejné listiny, kterou se dle § 3026 OZ rozumí notářský zápis. Dalším případem je potřeba zcizení či zatížení vzhledem k péči řádného hospodáře, a to se souhlasem soudu, který nahrazuje souhlas následného dědice v případě, kdy ten jej nechce či nemůže dát. K tomu bude docházet především, když je zcizení nutné k zachování zbylého substitučního majetku a k zachování práv následného dědice. Příkladem mohou být věci, které podléhají zkáze uplynutím určitého času.¹⁴⁵ Třetím případem, který zákon výslovně uvádí je možnost zcizení nebo zatížení za účelem úhrady zůstavitelových dluhů.

V případě neoprávněného zcizení nebo zatížení nejsou dotčena ustanovení, kdy třetí osoba může nabýt právo na základě principu materiální publicity dle § 984 OZ či v případech nabytí od neoprávněného dle § 1109 a násl. OZ.¹⁴⁶

Otázkou může být, zda je přední dědic oprávněn zřídit k věci náležící do svěřenského majetku nájemní právo třetí osobě. Obecně zde platí zákaz zcizení a zatížení, čímž se rozumí zatížení věcně-právní.¹⁴⁷ Přední dědic má postavení poživatele, který má právo na užitky ze služebné věci a může ji na rozdíl od pouhého uživatele pronajmout, půjčit nebo propachtovat.¹⁴⁸ Ovšem uzavření takovéto nájemní smlouvy by nemělo být bez jakýchkoliv

¹⁴¹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 137.

¹⁴² Rozhodnutí OGH 1 Ob 185/01i ze dne 30. 4. 2002

¹⁴³ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2239.

¹⁴⁴ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 88 - 89.

¹⁴⁵ Rozhodnutí OGH 5 Ob 174/61 ze dne 31. 5. 1961

¹⁴⁶ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2242.

¹⁴⁷ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 139.

¹⁴⁸ SPÁČIL, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář III, § 976-1474. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1160.

omezení, která by poskytovala ochranu následnému dědici. Rakouská judikatura k výše uvedenému uvádí, že předního dědice neomezuje v právu uzavřít byť dlouhodobější nájemní smlouvu, která v zásadě nezasahuje do substitučního jmění následného dědice. Avšak nelze takovou nájemní smlouvu zapsat do katastru nemovitostí či ji sjednat takovým způsobem, že by její ukončení bylo výrazně omezeno úzkými výpovědními důvody.¹⁴⁹

Přednímu dědici s ohledem na postavení poživitele náleží všechny plody, které získal až do doby následného dědického nápadu. Ty, které vzniknou později, náleží již následnému dědici. Naproti tomu nesmí přední dědic ani přes možnost zvýšení množství plodů, měnit hospodářské určení substitučního majetku.¹⁵⁰

4.2.2 Fikce zřízení svěřenského nástupnictví

OZ ve svém ustanovení § 1513 obsahuje právní fikci, dle které se určitá nařízení zůstavitele považují za zřízení svěřenského nástupnictví. Mezi tato nařízení patří a) povolání dědici dědice b) zákaz pořídit o zanechaném jmění c) povolání za dědice někoho, kdo tu v době smrti zůstavitele ještě není d) povolání dědice s podmínkou nebo na určitou dobu.¹⁵¹

Tato fikce by se však dle mého měla uplatnit nejen v případě, kdy zůstavitel v souladu s bodem c) zakáže pořídit o zanechaném jmění, ale naopak výslovně přikáže, aby přední dědic o zanechaném dědictví pořídil určitým způsobem.¹⁵² K takovému výkladu se totiž staví i rakouská judikatura, která říká: „*Příkaz zůstavitele, který nařizuje dědici pořídit pro případ smrti je obecně neplatný, avšak dle významu může být vykládán dle § 610 ABGB za zřízení svěřenského nástupnictví ve prospěch určité osoby.*“¹⁵³ Důležité je znovu poznamenat, že takový příkaz se může vztahovat pouze na majetek pocházející od zůstavitele, nikoliv volný majetek předního dědice nabytý jiným způsobem.¹⁵⁴

I když to zákon výslovně nezmiňuje a neřadí mezi právní fikci svěřenského nástupnictví, mělo by se nepochybně považovat za zřízení svěřenského nástupnictví také nařízení zůstavitele, ve kterém dědici zakáže dědictví zcizit, pokud vůle zůstavitele směřuje právě ke zřízení svěřenského nástupnictví. Příkladem může být nařízení rakouského zůstavitele, který v posledním pořízení uvedl: „*Tento majetek neprodávej, ale ochraňuj ho jako dědickou výbavu.*“¹⁵⁵ V uvedeném totiž může být spatřován nejen pouhý zákaz prodeje,

¹⁴⁹ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 90 - 91.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 141.

¹⁵² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 92.

¹⁵³ Rozhodnutí OGH 3 Ob 592/87 ze dne 18. 5. 1988

¹⁵⁴ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2243.

¹⁵⁵ Rozhodnutí OGH 5 Ob 47/67 ze dne 3. 3. 1967

ale taktéž zákaz pořizovat. To může platit i za situace, kdy zůstavitel zakáže prodej majetku pouze ve prospěch konkrétní osoby, avšak jeho vůle bude směřovat ke zřízení svěřenského nástupnictví.¹⁵⁶

4.2.3 Omezení řady svěřenských nástupců

Zákon omezuje zůstavitele ve volbě následného dědice, kdy připouští, aby se jím stal a) zůstavitelův současník nebo b) pouze první z těch, kteří nebyli zůstavitelovi současníky. Mimo to je svěřenské nástupnictví omezeno také z hlediska časového.¹⁵⁷ Smyslem takového omezení je zabránit dlouhodobému podvázání majetku, ke kterému by mohlo dojít v případě, kdy by zůstavitel za svého následného dědice ustanovil například „praprapravnuka“.¹⁵⁸ Jde tedy o zákaz perpetuity.¹⁵⁹ Možnost podvázat dlouhodobě majetek v rámci rodiny umožňoval institut rodinného svěřenství, který byl do jeho zrušení v roce 1925 upraven v OZO.¹⁶⁰

Je-li smyslem ustanovení zabránění dlouhodobého podvázání majetku, pak v zásadě není důvod omezovat zůstavitele ve volbě za sebou jdoucích následných dědiců, kteří jsou jeho současníky. Zákon v § 1514 OZ výslovně uvádí, že pokud jsou svěřenští nástupci zůstavitelovi současníci, pak jejich řada není nijak omezena. Za zůstavitelova současníka se oproti úpravě v ABGB považuje osoba, která v době smrti zůstavitele jako osoba již existuje nebo v souladu s § 25 OZ byla alespoň počata a vyhovuje-li to jejím zájmům.¹⁶¹ Rakouská úprava vztahuje dle § 611 ABGB rozhodnou dobu, kdy musí být osoba počata nebo již existovat nikoliv ke dni smrti zůstavitele, avšak ke dni zřízení posledního pořízení.

Zákaz perpetuity se projevuje v § 1515 OZ, dle kterého ex lege dochází k zániku svěřenského nástupnictví, jakmile jmění nabude první svěřenský nástupce, který nebyl zůstavitelovým současníkem. K zániku ex lege dojde také v případě, kdy uplyne sto let od smrti zůstavitele. Z uvedeného však platí výjimka, která se uplatní v případě, že přední dědic se dožije více než sta let (a po dobu sta let je předním dědicem) a následný dědic má dle zůstavitelova určení nabýt dědictví při smrti předního dědice. K zániku v tomto případě dojde až k době smrti předního dědice, kdy následný dědic nabude dědictví, a nikoliv uplynutím sta let.¹⁶²

¹⁵⁶ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 95.

¹⁵⁷ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 135.

¹⁵⁸ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 95.

¹⁵⁹ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 136.

¹⁶⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 176.

¹⁶¹ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 58.

¹⁶² SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 136.

Rakouské právo navíc rozlišuje ve svém § 612 ABGB svěřenské nástupnictví pro movité a nemovité věci. U movitých věcí zásadně připouští jejich nabytí až do druhého stupně, kdy tyto osoby nejsou zůstavitelovými současnými. U nemovitých věcí je pravidlo stejné jako v naší právní úpravě, tedy následný dědic může být pouze v prvním stupni osob, které nejsou zůstavitelovi současnými.¹⁶³ Avšak uvedené ustanovení někteří kritizují, neboť se dle nich jedná o pochybné pravidlo.¹⁶⁴

Na platnosti zřízení svěřenského nástupnictví nemá vliv skutečnost, že již v době jeho zřízení bylo zřejmé, že zde následný dědic nikdy nebude.¹⁶⁵ Tedy například nařízení zůstavitele, dle kterého se má stát následným dědicem potomek jeho syna, ačkoliv je zřejmé, že ten již žádné potomky mít nebude. Tento závěr je rozumný také s ohledem na skutečnost, že je dle mého názoru téměř nemožné predikovat, že syn zůstavitele nebude mít potomka i s ohledem na institut adopce.

4.2.4 Právo předního dědice s dědictvím volně nakládat

Zůstavitel může „zlepšit“ právní postavení předního dědice tím, že mu svěří ve svém nařízení právo s dědictvím volně nakládat. Tím dochází k určité modifikaci běžného režimu, který řadí předního dědice pouze do pozice poživatele. Proto se vyžaduje, aby tak zůstavitel určil přímo ve formě stanovené pro pořízení pro případ smrti.¹⁶⁶ V případě této modifikace hovoříme o tzv. fideikomisární substituci ke zbytku (*fideicommissum eius, quo supererit*).¹⁶⁷ Dovolnost nařízení zůstavitele upravujícího jeho právní postavení výše uvedeným způsobem vychází z ustanovení § 1521 OZ.

Substituce ke zbytku umožňuje přednímu dědici s dědictvím volně nakládat právním jednáním mezi živými, a to jak úplatným, tak bezúplatným způsobem. Přední dědic tak může věci z dědictví dokonce darovat jinému.¹⁶⁸ Navíc je jakýkoliv přezkum dispozice předního dědice s dědictvím úplně, ze strany pojednávajícího soudu, vyloučen.¹⁶⁹ Následný dědic poté získá pouze to, co zbyvá v dědictví v době následného dědického nápadu.¹⁷⁰ Může však nastat

¹⁶³ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 98.

¹⁶⁴ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1928, s. 47 - 48.

¹⁶⁵ Rozhodnutí OGH 7 Ob 496/56 29. 4. 1956

¹⁶⁶ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2244.

¹⁶⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 172 - 173.

¹⁶⁸ Rozhodnutí OGH 8 Ob 32/68 ze dne 6. 2. 1968

¹⁶⁹ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2243 - 2244.

¹⁷⁰ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 97.

situace, že v době následného dědického nápadu už v dědictví nezbude nic.¹⁷¹ Jisté omezení předního dědice zde však přesto setrvává a spočívá v nemožnosti pořídit pro případ smrti o nabytém dědictví od zůstavitele, nikoliv o svém vlastním majetku získaném jiným způsobem.¹⁷² Zůstavitel ale může i toto právo přednímu dědici udělit, čímž de facto vyloučí jeho zákonné dědice v případě, že přední dědic nezanechá žádné poslední pořízení.¹⁷³

Zůstavitel není omezen ani v rozsahu, v jakém substituci ke zbytku nařídí. Ta se totiž nemusí vztahovat pouze k celému dědictví, ale i jen k zůstavitelem určené části.¹⁷⁴ Zůstavitel tak může například nařídít, že přední dědic má právo volně nakládat s veškerými movitými věcmi v dědictví, avšak nikoliv s nemovitými, neboť ty chce uchovat pro následného dědice. V případě určitých pochybností, zda se substituce ke zbytku týká celého dědictví nebo pouze jeho části, bychom měli nahlížet na takové nařízení jako na určení substituce ke zbytku týkající se celého dědictví.¹⁷⁵

Zásadní otázkou je, zda se i jednání předního dědice, který má právo volně disponovat s dědictvím, bude přezkoumávat určitým testem, či zda bude záležet zcela na jeho libosti, jak s předmětem dědictví naloží a nebude v této dispozici nijak omezen.¹⁷⁶ V zásadě bychom mohli aplikovat závěry rakouské judikatury, dle které substituce ke zbytku umožňuje přednímu dědici volnou dispozici s dědictvím, avšak pouze na hranici právního zneužití. Jednání předního dědice, které bude posouzeno jako nemravné zneužití práva, musí být považováno za nedovolené.¹⁷⁷ Tím bude například lstivá spotřeba věci či její zničení, zlomyslné opomenutí předního dědice, v jehož důsledku vznikne na dědictví škoda, či přidělení neosvobozeného majetku nabytého od zůstavitele mezi majetek patřící pod substituci ke zbytku. V těchto případech, kdy dochází ke zjevnému zneužití práva předního dědice, vznikne následnému dědici nárok na náhradu vzniklé škody.¹⁷⁸ O případ zneužití práva se však nebude jednat například v případě, kdy přední dědic jen několik dní před svou

¹⁷¹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 173.

¹⁷² RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2245.

¹⁷³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 173.

¹⁷⁴ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2246.

¹⁷⁵ Rozhodnutí OGH 5 Ob 30/88 ze dne 5. 4. 1988

¹⁷⁶ SVOBODA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 139.

¹⁷⁷ Rozhodnutí OGH 6 Ob 66/70 ze dne 6. 5. 1970

¹⁷⁸ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2246.

smrtí zcizil podnik své manželce, čímž značně snížil hodnotu dědictví, když tímto jednáním sledoval především zlepšení manželčina postavení.¹⁷⁹

Dále je vhodné poznamenat, že přední dědic nemůže s dědictvím disponovat tím způsobem, že by předmět dědictví převedl ze substitučního jmění mezi svůj vlastní majetek.¹⁸⁰ V této souvislosti vzniká zásadní otázka ohledně právního postavení věcí z dědictví, které byly předním dědicem ještě před následným dědickým nápadem zcizeny a poté znovu nabyty. Vyřešení bude záležet vždy na individuálním případě s ohledem na hypotetickou vůli zůstavitele. Rakouské právo vychází z obecného principu, dle kterého se uplatní vázanost substitučního jmění zásadně v případě bezúplatného znovuzískání věci.¹⁸¹

V souvislosti se substitucí ke zbytku je vhodné poukázat na závěry rakouské rozhodovací praxe, která považuje za substituci ke zbytku i nařízení zůstavitele, ve kterém přednímu dědici zakáže pořídit, popř. přikáže pořídit určitým způsobem o dědictví.¹⁸² Bude však dále nutné, aby zůstavitel ve svém nařízení nezmínil omezení předního dědice mezi živými či zde byla alespoň pochybnost o zůstavitelově skutečné vůli.¹⁸³

4.2.5 Zánik svěřenského nástupnictví

Svěřenské nástupnictví zaniká dle § 1516 také tehdy, není-li již žádný ze svěřenských nástupců, nebo nenastane-li případ, pro který bylo zřízeno. Z použitého výrazu „*také tehdy*“ je zřejmé, že se nejedná o taxativní výčet způsobů zániku svěřenského nástupnictví. V úvahu připadá například také dohoda o zrušení svěřenského nástupnictví mezi předním a následným dědicem.¹⁸⁴

Výkladový problém může nastat u prvního zákonem uvedeného způsobu zániku, tedy „*není-li již žádný ze svěřenských nástupců*“. Takové pravidlo totiž můžeme chápat dvěma způsoby.

První přípustný výklad může být, že se žádný ze svěřenských nástupců nedožil následného dědického nápadu či není způsobilý dědit. Pak svěřenské jmění zůstane v rukou

¹⁷⁹ Rozhodnutí OGH 5 Ob 25/75 ze dne 8. 4. 1975

¹⁸⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 174.

¹⁸¹ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 98 - 100.

¹⁸² Rozhodnutí OGH 5 Ob 321/60 ze dne 29. 9. 1960

¹⁸³ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 100.

¹⁸⁴ Rozhodnutí OGH 8 Ob 308/64 ze dne 16. 12. 1964

předního dědice, popř. jeho dědiců.¹⁸⁵ Tímto výkladem tedy připustíme, že povolání svěřenského nástupce je povolání podmíněné a jako takového se jej musí substitut dožít.¹⁸⁶

Takový výklad byl také zastáván dle rakouského ABGB, avšak pouze do novely § 615 ABGB, která přidala k uvedenému ustanovení odst. 2 uvádějící: „*V pochybnostech přechází právo následného dědice na jeho dědice, pokud se nedožije dědického nápadu.*“ Z něj tedy dovodíme druhý, dle mého přípustný, výklad tohoto ustanovení. Dle rakouské judikatury v souladu s výše uvedenou novelou § 615 ABGB platí, že následnému dědici náleží již v době předního dědického nápadu dědičné čekatelské právo, avšak to je omezeno pouze na případy, kdy následný dědický nápad někdy nastat musí. Pokud bude následný dědický nápad spočívat v nejisté budoucí události, pak se jí následný dědic musí dožít a nezískává v době předního dědického nápadu dědičné čekatelské právo. Proto pokud byl následný dědic povolán pro případ předního dědice, pak se v pochybnostech nemá dojít k výkladu, že by následný dědic musel přežít předního dědice.¹⁸⁷

Ustanovení „*Není-li již žádný ze svěřenských nástupců*“ má být řečeno, že se substituční jmění dostalo do rukou posledního svěřenského dědice, který byl platně povolán.¹⁸⁸

Můžeme tedy učinit závěr, že v případě, kdy je následné dědické právo podmíněné, například odkládací podmínkou, pak se substitut musí dožít dědického nápadu, aby získal právo ze svěřenského nástupnictví. Avšak v případě, kdy je následný dědic ustanoven doložením času, tedy nepodmíněně, pak právo svěřenského nástupce by mělo přejít na dědice substituta, pokud se sám následného dědického nápadu nedožil.¹⁸⁹

¹⁸⁵ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 65.

¹⁸⁶ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 100 - 102.

¹⁸⁷ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 605.

¹⁸⁸ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 58.

¹⁸⁹ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všehrd, 1928, s. 48.

5 Příkaz

Další možnou vedlejší doložkou dle § 1551 odst. 1 OZ je příkaz (modus), který je dále podrobněji rozebrán v ustanoveních § 1569 - § 1574 OZ. Mezi jeho základní a podstatné znaky patří: a) nařízení příkazu zůstavitelem b) příkaz je nařízen osobě obtížené příkazem c) úmysl zůstavitele, aby byla osoba obtížená příkazem právně zavázána d) nedochází ke vzniku pohledávky.¹⁹⁰

V podobě příkazu vyslovuje zůstavitel v posledním pořízení požadavek, aby dědic se zanechaným majetkem nebo jeho částí naložil určitým způsobem, aby něco vykonal nebo se něčeho zdržel.¹⁹¹ Zůstavitel může takto někoho zavázat k povinnosti k určitému jednání, jehož obsahem může být jakékoliv plnění, které může být obsahem závazku.¹⁹² Obsahem příkazu může být a poměrně často také bývá i plnění nemajetkové, kdy zůstavitel například bude požadovat, aby osoba obtížená příkazem navštívila hrob zůstavitele vždy v období Vánoc.¹⁹³ Jednání obtíženého příkazem pak může spočívat buď v konání, kdy hovoříme o tzv. pozitivním příkazu, nebo nekonání, pak se jedná o tzv. negativního příkaz.¹⁹⁴ Příkladem negativního příkazu může být povinnost nevymáhat dluh po dlužníkovi.¹⁹⁵

Příkaz slouží především speciálním zájmům zůstavitele, avšak také může zvýhodňovat zájmy třetí osoby nebo dokonce i zájmy veřejnosti. V určitých specifických případech je nařízení příkazu ve prospěch samotné osoby obtížené příkazem.¹⁹⁶

V souvislosti se splněním příkazu mohou osobě obtížené vzniknout určité náklady, tyto je však povinna nést osoba obtížená příkazem sama. Nic nebrání obtížené osobě použít část zůstaveného podílu na úhradu těchto nákladů. Avšak pro příkaz není podstatné, odkud vezme prostředky na jeho splnění. Z určitého pohledu by se pak mohlo zdát, že povinnost splnit příkaz stojí ve směnném vztahu k odkázané části pozůstalosti, nicméně tak tomu není a nemůžeme učinit závěr, že jednání spočívající ve splnění příkazu by bylo jednání onerózní.¹⁹⁷

¹⁹⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 299.

¹⁹¹ MIKEŠ Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické právo. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 81.

¹⁹² RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2250.

¹⁹³ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 148.

¹⁹⁴ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2250.

¹⁹⁵ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 76 - 77.

¹⁹⁶ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2251.

¹⁹⁷ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2252.

Otázkou je, v jaké lhůtě má osoba obtížená povinnost splnit příkaz, neboť zákon žádnou lhůtu pro jeho splnění výslovně neuvádí. Proto se jeví jako vhodné, aby byla tato lhůta nařízena zůstavitelem spolu se samotným příkazem.¹⁹⁸ Pokud zůstavitel opomene uvést lhůtu ke splnění, mohli bychom dovodit analogické užití § 1958 odst. 2 OZ, který váže povinnost splnit dluh na lhůtu bez zbytečného odkladu. Vyskytují se také názory, že soud určí přiměřenou lhůtu ke splnění příkazu, a to buď na návrh některého z účastníků¹⁹⁹ pozůstalostního řízení nebo ex officio.²⁰⁰

Zůstavitel může povinnost splnit příkaz, a tedy i osobu obtíženou příkazem určit jak v závěti, tak i v dovětku. Obtíženou osobou bude zpravidla dědic určený v závěti, popř. dědic zákonný, dále pak jí může být svěrenský nástupce nebo odkazovník.²⁰¹

5.1 Odlišení od jiných institutů

Nařízení zůstavitele se nám někdy může jevit nejasně a bude potřeba přesně stanovit, zda se jedná o příkaz, podmínku, odkaz či jiné nařízení. Podřazení konkrétního nařízení zůstavitele pod jeden z těchto institutů bude mít různé dopady na práva a povinnosti osob. Proto je důležité znát určité hranice jednotlivých institutů a být schopen je vzájemně rozlišit, což může být v určitých případech nelehký úkol.

5.1.1 Odlišení od podmínky

Příkaz se dle § 1569 odst. 1 OZ zásadně posuzuje jako rozvazovací podmínka, takže se zůstavení práva zmaří, nebude-li příkaz proveden, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. To znamená, že obtížený získá ihned právní výhodu, kterou mu zůstavitel posledním pořízením zanechal, avšak ta není neomezená a obtížený ji může ztratit v případě, že příkaz nesplní.²⁰²

Posuzování příkazu jako rozvazovací podmínky však neznamená, že se jedná o obsahově stejné instituty a není mezi nimi rozdíl. I když jejich odlišení může být v jednotlivých případech velice složité. Jazyková formulace užitá zůstavitelem v posledním pořízení totiž není rozhodujícím vodítkem k jejich odlišení. Například nařízení, které zůstavitel uvede slovy „*pod podmínkou, že...*“ může být klidně posouzeno jako příkaz.

¹⁹⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 77.

¹⁹⁹ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 81.

²⁰⁰ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Všeherd, 1928, s. 44.

²⁰¹ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2252.

²⁰² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 300.

Rozhodující by tedy měla být vůle zůstavitele a v případě, že i tak zůstanou pochybnosti, zda je napsána podmínka nebo příkaz, měli bychom toto nařízení posoudit jako příkaz, neboť ten zatěžuje obtíženého méně.²⁰³

Příkaz zpravidla zakládá obtíženému určitou povinnost, kdežto podmínka nikoliv. Ta může být zcela nezávislá na vůli dědice.²⁰⁴ Kdyby příkaz tuto povinnost totiž neobsahoval, nejednalo by se o příkaz ve smyslu § 1569 OZ, nicméně o pouhé přání či prosbu zůstavitele, které jsou bez právní závaznosti. Další odlišností je pak pravidlo, že postačí, když obtížený splní příkaz alespoň tak, aby bylo co nejméně vyhověno vůli zůstavitele, v případě, kdy přesné splnění příkazu není možné.²⁰⁵

5.1.2 Odlišení od odkazu

Podstatné bude také nepochybně odlišení příkazu od odkazu, kterým zpravidla zůstavitel nařizuje určité osobě, aby vydala odkazovníku předmět odkazu. Toto odlišení může být pro dědice klíčové z hlediska jejich odlišných účinků. V případě odkazu totiž odkazovníku vzniká pohledávka vůči osobě obtížené odkazem a stává se tak jejím věřitelem. Nesplnění pohledávky nemá pro dědice nijak závažné důsledky, neboť obrana odkazovníka bude zpravidla spočívat v tom, že bude splnění svojí pohledávky vymáhat po dědici přímo u soudu.²⁰⁶ Naproti tomu v případě, že dědic nesplní příkaz a zůstavitel neprojeví jinou vůli, pak ztrácí zároveň právo k dědictví, neboť příkaz posoudíme jako rozvazovací podmínku.²⁰⁷

Základním odlišujícím znakem je zůstavitelova vůle, neboť odkaz je ve své podstatě příkazem v širším slova smyslu. V případě, že zůstavitelův záměr bude směřovat k poskytnutí přímého majetkového prospěchu třetí osobě, pak nařízení posoudíme jako odkaz. U příkazu je naopak primární úmysl zatížit toho, komu byl příkaz uložen.²⁰⁸ Odkaz zpravidla také v sobě zahrnuje určité vypořádání se dědice s odkazovníkem.²⁰⁹ Dalším vodítkem bude také samotné znění zůstavitelova nařízení. Například když přikáže určité osobě vydat individuálně nebo druhově určenou věc, popř. takovou věc určité osobě „zanechá“, „odkáže“ nebo použije jinou podobnou formulaci.²¹⁰

²⁰³ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2253.

²⁰⁴ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, s. 256.

²⁰⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 301.

²⁰⁶ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 257.

²⁰⁷ TILSCH, Emanuel. Občanské právo rakouské. Část všeobecná. 1. vydání. Praha: Unie, 1910, s. 160.

²⁰⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 581/25 ze dne 12. 5. 1925

²⁰⁹ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 150

²¹⁰ Tamtéž.

5.2 Právo vymáhat splnění příkazu

Okruh osob oprávněných vymáhat splnění příkazu je nyní oproti úpravě v OZO či ABGB výslovně stanoven v ustanovení § 1571 OZ a také dochází k jeho rozšíření, když uvádí, že právo vymáhat splnění příkazu má kromě osoby, již je příkaz ku prospěchu, také vykonavatel závěti nebo jiná osoba k tomu v závěti povolána.

Dochází tak k zásadní změně oproti koncepci v OZO či AGBG, kdy splnění příkazu nesmí nikdy osoba oprávněná z příkazu vymáhat sama,²¹¹ neboť jí nebyl tento nárok přiznán, což byl jeden ze základních rozlišujících kritérií sloužících k odlišení příkazu od odkazu, který takové právo odkazovníku zakládá.²¹² V úvahu k vymáhání splnění příkazu tak dle rakouské právní úpravy přichází předně vykonavatel závěti, spoludědic či další dědic, který však nesmí být sám obtížen příkazem nebo osobou oprávněnou z příkazu. Mimo to se toto právo přiznává veřejným institucím, které slouží k ochraně veřejných zájmů, jde-li o ně v nařízení zůstavitele.²¹³

Rakouské právo tedy zásadně odlišuje osoby oprávněné k vymáhání příkazu a osoby, jimž je příkaz ve prospěch. Druhá zmíněná skupina však nepatří do té první, tedy mezi osoby oprávněné k vymáhání příkazu. Vychází totiž z názoru, že tyto osoby nemusí být ani existující, například příkaz zůstavitele v jeho vlastním zájmu (péče o hrob, péče o jeho domácí zvířata), nebo mohou být sami osobami obtíženými z příkazu, a proto jim obecně neuděluje oprávnění k vymáhání splnění příkazu, které v první řadě svěřuje do rukou vykonavatele závěti.²¹⁴

OZ však opomíjí výslovně zahrnout do okruhu osob oprávněných k vymáhání příkazu také ostatní dědice. Z takového opomenutí nemůžeme dovodit, že by takové právo neměli, a to předně s ohledem na jejich povinnost upravenou v § 1690 odst. 2 OZ prokázat splnění zůstavitelových nařízení v situaci, kdy nebyl povolán vykonavatel závěti. Takové právo je dědicům či spoludědicům přiznáváno jako samozřejmé například také v rakouské úpravě ABGB²¹⁵ či německém BGB, který obsahuje výslovné ustanovení v § 2194.

²¹¹ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2255.

²¹² ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 304.

²¹³ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 150 - 151.

²¹⁴ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 151.

²¹⁵ Rozhodnutí OGH 3 Ob 516/87 ze dne 28. 10. 1987

Vymáháním splnění příkazu se rozumí vymáhání soudní cestou, nejčastěji asi žalobou na plnění,²¹⁶ neboť se má postupovat stejně jako při vymáhání dluhu.²¹⁷ Není zde však povinnost oprávněného takovou žalobu uplatnit a splnění příkazu požadovat, což stejně dovozuje i judikatura k německému BGB.²¹⁸ Objevují se i názory, že vynucení příkazu žalobou je sporné²¹⁹, avšak jde o mínění menšinové.

5.2.1 Příkaz ve veřejném zájmu

Dle důvodové zprávy se po vzoru BGB nově stanovuje pravidlo, které dává možnost vymáhat splnění příkazu i příslušnému orgánu veřejné moci, a to v situaci, kdy příkaz směřuje k veřejnému prospěchu.²²⁰

Uvedené vychází konkrétně z ustanovení § 2194 BGB, které přiznává příslušnému úřadu právo domáhat se splnění příkazu v případě veřejného zájmu. Za veřejný zájem je považován takový zájem, jehož účelem je podpora úkolů státu nebo se jedná o jiné veřejné právo osoby.²²¹ Při posuzování, zda je přítomen veřejný zájem se musí zohledňovat také náhled příslušného úřadu.²²² Veřejný zájem může být spatřován také v nutnosti umožnění užívání věci v soukromém vlastnictví.²²³ V případě vzniku sporu, zda je skutečně přítomen veřejný zájem či nikoliv, musí obecné soudy prokázat jeho existenci.²²⁴

Příkladem výše uvedeného může být situace, kdy zůstavitel ve svém pořízení přikáže, aby dědic jakožto zručný tesař, pomohl vyrobit průlezky na plánované nové dětské hřiště.

5.3 Přání bez právní závaznosti

Zůstavitel může v posledním pořízení vyslovit své přání, které není pro dědice právně závazné. To mu umožňuje výslovně ustanovení § 1573 OZ. Tím zůstavitel může sledovat určitý kompromis mezi tím, jak by si představoval on, že se například naloží s určitým majetkem, nebo jak se budou dědici k určité věci chovat a mezi tím, jaká bude skutečná vůle

²¹⁶ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 258.

²¹⁷ MAYR, Robert. Soustava občanského práva. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 55.

²¹⁸ Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 9, Erbrecht : §§ 1922-2385. München: Verlag C.H. Beck, 2013, s. 1356.

²¹⁹ HARTMAN, Antonín. Poslední pořízení. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 82.

²²⁰ Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

²²¹ Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 9, Erbrecht : §§ 1922-2385. München: Verlag C.H. Beck, 2013, s. 1358 – 1360.

²²² STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, s. 502 - 504.

²²³ III.ÚS 455/03 ze dne 25. 1. 2005

²²⁴ Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 9, Erbrecht : §§ 1922-2385. München: Verlag C.H. Beck, 2013, s. 1359.

dědiců. Hlavním smyslem pro zůstavitele tedy může být, aby dědici k jeho přání přihlédli, ale zároveň je nechce nutit k určitému jednání a nechává konečné rozhodnutí zcela na nich.²²⁵

Takové přání není pro dědice právně závazné, ani nemá povahu rozvazovací podmínky jako příkaz. Nejedná se tedy o právně závazné nařízení zůstavitele, avšak dědice může zavazovat morálně.²²⁶ Nařízení zůstavitele tedy může být i právně nezávaznou radou, přáním nebo prosbou. Od příkazu se liší především chybějícím uložením povinnosti.²²⁷ Příkladem může být nařízení zůstavitele v závěti, ve kterém prosí, aby jeho dědic ve své závěti odkázal veškeré své jmění stejným dílem svým a jeho (zůstavitelovým) dědicům.²²⁸

O ustanovení § 1573 OZ můžeme říci, že přesahuje rámec příkazu, neboť stejné pravidlo se uplatní i v situaci, kdy právní nezávaznost bude vzbuzovat odkaz, podmínka či jiné nařízení zůstavitele. Nemusí se tedy nutně jednat pouze o nařízení, které by bylo v případě jeho závaznosti posouzeno jako příkaz.²²⁹ Například nařízení zůstavitele „*Přál bych si, aby můj dědic vydal hodiny s kukačkou mojí sousedce.*“ nemůžeme posoudit jako příkaz, avšak ani jako odkaz i když se svojí povahou právě odkazu blíží. Stěžejní zde bude právě vůle zůstavitele, která směřovala pouze k vyslovení určitého přání vydat věc, nikoliv k založení takové povinnosti.

Zákon hovoří o vyslovení „*účelu, ke kterému něco někomu zachovává.*“ Pod tímto nesmíme rozumět nutně oznámení účelu použití zanechaného majetku, ale jakési „*vysvětlení chtěného*“, tedy jakékoli sdělení zůstavitele, které nemá mít pro dědice právní závaznost.²³⁰ Za takové přání tedy budeme považovat i nařízení zůstavitele, ve kterém vysloví prosbu, aby se jeho dědicové řádně starali o jeho hrob.

Zda se jedná o uložení právní povinnosti nebo pouhé doporučení, je vždy výkladovou otázkou k čemu směřovala skutečná vůle zůstavitele. Vždy záleží na okolnostech konkrétního případu. Za nařízení bez právní závaznosti posoudila rakouská judikatura s ohledem na okolnosti konkrétního případu například následující: „*30 let nic neprodávej z dědictví*“, nebo „*tento dům po mé smrti a smrti mojí dcery se použije pro nadaci.*“²³¹ Za takové přání bez

²²⁵ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. Nový občanský zákoník – Dědické právo. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, s. 77.

²²⁶ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 259.

²²⁷ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 154.

²²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 1461/31 ze dne 18. 11. 1931

²²⁹ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2256.

²³⁰ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2255.

²³¹ Tamtéž.

právní závaznosti se může také považovat za určitých okolností příkaz, který je v zájmu osoby příkazem obtížene.²³²

K odlišení závazného a nezávazného nařízení nám mohou pomoci také slova v nařízení použita. Pro vyjádření povinnosti jsou obvyklá slovní spojení jako „přikazuji“, „nařizuji“, „trvám na splnění toho, aby“, „dědic je povinen“ a podobná.²³³ Zcela jistě však nejsou pro jejich odlišení rozhodující slova použita zůstavitelem. Například několikanásobná zmínka zůstavitele o závaznosti posledního pořízení nepovede k posouzení určitého nařízení jako příkazu, když výkladem zůstavitelovi vůle dospějeme k závěru, že smyslem nařízení bylo pouhé nezávazné přání. Stejně tak není možné posuzovat závazné nařízení zůstavitele za nezávazné pouze z důvodu chybějících slov nebo použití slov jako „přání“, „rada“, nebo „prosba“, jestliže skutečná vůle zůstavitele směřuje k nařízení odkazu, příkazu, podmínky nebo jiného závazného nařízení. Příkladem může být rakouské rozhodnutí, které posoudilo nařízení zůstavitele „...*pro moji sestru prosím, když to bude možné, aby jí bylo každý první den v měsíci posláno 500,- Kč, nebo co by bylo ještě lepší, když bude ve velké nouzi, tak jí jednorázově poslat 50.000,-Kč.*“, za závazný odkaz.²³⁴

Výše uvedenou problematikou se zabýval také Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, ve kterém pořizovatelka ve své závěti uvedla: „*Přeji si, aby moje dědička vyplatila Římskokatolické farnosti u kostela svatého Jakuba v Jihlavě částku 500.000,-Kč.*“ Vznikl zde však výkladový problém, zda se jedná o pouhé přání s morální závazností, či ustanovení Římskokatolické farnosti za dědice. Soud správně dovozuje, jak v takové situaci postupovat, když říká: „*Vznikne-li pochybnost o obsahu právního úkonu závěti z hlediska jeho určitosti nebo srozumitelnosti, je třeba se pokusit pomocí výkladu právního úkonu o odstranění takové nejasnosti a vedle znění textu listiny zjišťovat všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětního dědice učiněn, lze-li z nich dovodit skutečnou vůli pisatele závěti.*“ To znamená, že vždy je třeba zkoumat skutečný záměr zůstavitele, který on sledoval. Dále soud dovozuje, že: „*Z použité formulace „přeji si, aby“ lze za pomoci jazykového výkladu slov projevenou vůli zůstavitelky interpretovat (pouze) tak, že zůstavitelka ponechala na rozhodnutí univerzální dědičky (žalobkyně), zda její přání bude respektovat či nikoliv. Přání či prosba má z hlediska teoreticko-právního vždy povahu morálního závazku, který není právně závazný a jeho splnění nelze vynutit.*“ Soud tedy uzavřel, že nebyla prokázána jiná

²³² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 155.

²³³ DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 259.

²³⁴ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2255.

vůle zůstavitelky než ta, že se jedná o přání bez právní závaznosti, a proto její nařízení také takto posoudil.²³⁵ Podobné závěry zastávala také prvorepubliková judikatura.²³⁶

Splnění nařízení bez právní závaznosti tedy zcela závisí na vůli dědice, který se může sám rozhodnout, zda nařízení splní či nikoliv. Dobrovolné splnění takového nařízení nezakládá následný nárok na vydání bezdůvodné obohacení, ale jedná se o splnění naturální obligace.²³⁷

5.4 Příkaz neodporovat závěti

Příkaz neodporovat závěti neboli tzv. kasatorní klauzule (*clausus cassatoria sue privatoria*) je upraven v ustanovení § 1574 OZ, které nám říká, že zůstavitel nemůže platně zakázat dědici pod pohrůžkou ztráty dědického práva nebo jiné výhody, aby neodporoval pravosti závěti nebo výkladu jejímu smyslu. Tento zákaz by byl bez právních účinků. Popírání závěti co do její pravosti nebo výkladu jejího smyslu totiž není v rozporu s úmyslem zůstavitele, ba naopak se snaží vypátrat jeho skutečnou vůli.²³⁸ Avšak kromě těchto případů nařízení zůstavitele, dle kterého dědic ztratí svoje dědické právo či bude jinak postižen v případě popírání závěti, je v zásadě platné.²³⁹ Takto může být dědici například zakázáno, aby popíral platnost pořízení z důvodu omylu zůstavitele, mylné pohnutky či z důvodu nedostatku formy požadované pro závěť.²⁴⁰

Zákaz popírat pravost nebo smysl nařízení je vždy bez právních účinků, a to i když zůstavitel tento zákaz vztáhne výslovně i na tyto případy. Napsáním takové klauzule by si totiž mohl falšovat závěti výrazně usnadnit práci, neboť ostatní dědicové by v důsledku obavy ze ztráty svého dědického podílu nenapadali její pravost a dědictví by nebylo rozděleno dle vůle zůstavitele.²⁴¹

Zůstavitel může v závěti určit, jak bude dědic poškozen v případě, že jeho zákaz popírání poruší. V zásadě může ztratit své dědické právo, a to úplně nebo částečně, kdy dojde například ke snížení rozsahu jeho dědictví, popř. může být poškozen jiným způsobem

²³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3373/2011 ze dne 25. 2. 2013

²³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 1461/31 ze dne 18. 11. 1931

²³⁷ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 154.

²³⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 305 – 306.

²³⁹ KOZIOL, Helmut, BYDLINSKY, Peter. Kurzkommentar zum ABGB. Wien: Springer, 2007, s. 1233.

²⁴⁰ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 308.

²⁴¹ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2256.

určeným zůstavitelem,²⁴² například povinností poskytnout odkaz třetí osobě (poenae nomine relictum).²⁴³

Ztráta výhody se nebude dotýkat také další skupiny případů, které nejsou výslovně v zákoně upraveny. Předně se bude jednat o situaci, kdy dědic úspěšně popře samotnou kasatorní klauzuli, čímž dojde k jejímu odpadnutí a tím nemůže dojít k naplnění sankce v ní určené. Dále můžeme v určitých případech dojít k výkladu, že zákaz popření se vztahuje pouze na určité zůstavitelem chtěné případy. Například může být vůle zůstavitele, aby dědic neodporoval způsobilosti svědků při závěti, avšak již nikoliv samotné formě závěti.²⁴⁴ V situaci kdy se dědic rozhodne napadnout kasatorní klauzuli, vstupuje do rizika, že pokud nebude ve věci úspěšný, nastane zůstavitelem nařízena sankce.²⁴⁵

Otázkou může být, co se rozumí pod pojmem „*popírat*“. Rakouská judikatura dovodila, že v případě pochybností, co pod tímto pojmem zůstavitel mínil, se bude vycházet ze závěru, že jde o uplatnění neplatnosti zůstavitelova nařízení prostřednictvím žaloby nebo námítky. Přednost by však vždy měl mít úmysl zůstavitele, tedy co on touto formulací primárně sledoval.²⁴⁶ Výkladem zůstavitelova nařízení bychom také mohli dovodit, že sankce ztráty výhody nepostihne dědice při pouhém uplatnění neplatnosti žalobou nebo námítkou, ale pouze v případě, že takové uplatnění je ryze svévolné. Proto by tato sankce v podobě ztráty výhody nemusela postihnout dědice, který z dobrých a pádných důvodů namítne neplatnost nařízení zůstavitele.²⁴⁷

V případě, že platný zákaz zůstavitele popírat závět s následkem ztráty dědického podílu poruší nepominutelný dědic, nepřichází o svůj povinný díl, jehož ochrana je zakotvena v ustanoveních § 1650 a násl. OZ.²⁴⁸

²⁴² KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 154.

²⁴³ KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské: V. právo dědické. 1. vydání. Praha: Věšhrd, 1928, s. 44.

²⁴⁴ KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, s. 154 - 155.

²⁴⁵ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2255.

²⁴⁶ Rozhodnutí OGH 6 Ob 10/14k ze dne 26. 06. 2014

²⁴⁷ RUMMEL, Petr. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 2256 - 2258.

²⁴⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 310.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnoval úpravě jednotlivých vedlejších doložek v závěti, jakožto staronového institutu pro české právo, obsažené primárně ve III. části, III. hlavě v § 1507 a násl. a v § 1551 a násl. Práce byla zaměřena především na porovnání s rakouskou právní úpravou obsaženou v ABGB a na „přetáhnutí“ řešení rakouského práva na výkladové problémy, které může potencionálně vyvolat v praxi i úprava OZ.

Úprava dědického práva OZ stojí na velkém respektu k vůli zůstavitele, která dle mého názoru, zůstaviteli umožňuje lépe nakládat s pozůstalostí po své smrti a také reagovat na životní situace při určování, kdo nabude dědictví, za jakých podmínek, popř. po jaké době po smrti zůstavitele. Zůstavitel do velké míry může svým pořízením prostřednictvím vedlejších doložek ovlivnit chování dědiců, kteří budou motivováni ke splnění zůstavitelových nařízení vidinou získání dílu z pozůstalosti.

I když respekt k vůli zůstavitele je značně široký, nemůže říci, že je bezbřehý, neboť úprava pádně myslí i na nařízení zůstavitele, které ke svému pořízením pro případ smrti připojit nemůže, a to pod sankcí zdánlivosti. Předně se tak jedná o novinku vedlejších doložek směřujících jen ke zřejmému obtěžování dědice, či stanovených ze zjevné zůstaviteli svévole. S tím souvisí i zákaz zůstavitele zasáhnout do práva dědice na rodinný a soukromí život, jakožto základního lidského práva, určením vedlejší doložky donucující k setrvání v manželství, či jeho ukončení.

V neposlední řadě je stěžejní ověření, že pro řešení praktických problémů můžeme využít rakouskou judikaturu, která je značně rozsáhlejší než česká rozhodovací praxe, která je navíc z převážné části, zejména od roku 1950 nepoužitelná pro dnešní dobu. Rozsáhlost rakouské judikatury je také způsobena především trvajícím kontinuitou úpravy vedlejších doložek v závěti v rakouském právu od roku 1811.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vedlejšími doložkami v závěti, které se do českého právního řádu navrací po více než šedesáti letech. Cílem práce je provést komplexní analýzu vedlejších doložek v závěti především s použitím relevantní rakouské a německé literatury a judikatury k celkovému nastínění možných problémů, které mohou v praxi vyvstat a nejsou u nás přímo řešeny, ať již přímo zákonným zněním či judikaturou.

Klíčová slova

Vedlejší doložky, podmínka, doložení času, příkaz, náhradnictví, svěřenské nástupnictví, dědic, zůstavitel

Abstract

The diploma thesis deals with the subordinate clauses in the testament, which returns in the Czech legal system after more than sixty years. The aim of the thesis is to conduct a comprehensive analysis of the subordinate clauses in the testament primarily using relevant austrian and german literature and judicature to reveal possible problems that are not solved directly in the czech republic case law.

Key words

Subordinate clauses, condition, time determination, order, substitution, trust succession, inheritor, testator

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, 432 s.
- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 301 s.
- MAYR, Robert. *Soustava občanského práva*. 1. vydání. Brno: Barvič a Novotný, 1929, 239 s.
- HARTMAN, Antonín. *Poslední pořízení*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, 121 s.
- KNAPP, Viktor. *Učebnice československého občanského práva*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1965, 458 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské: V. právo dědické*. 1. vydání. Praha: Všeherd, 1928, 127 s.
- TILSCH, Emanuel. *Občanské právo rakouské. Část všeobecná*. 1. vydání. Praha: Unie, 1910, 181 s.
- NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing a.s., 2017, 162 s.

Komentáře:

- DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník: komentář IV, § 1475-1720*. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář I. Obecná část, § 1-654*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2287 s.
- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník: komentář III, § 419-654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s.
- Hulmák, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář VI, § 2055-3014*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2080 s.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 5424 s.

- RUMMEL, Petrl. ABGB: kommentar I, § 1-1174. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, 3005 s.
- KODEK, Georg. ABGB: Praxiskommentar Band 3, § 531-858. Wien: LexisNexis, 2013, 660 s.
- KOZIOL, Helmut, BYDLINSKY, Peter. Kurzkomentar zum ABGB. Wien: Springer, 2007, 2203 s.
- STAUDINGER, von Julius. Staudingers kommentar zum BGB, Buch 5, § 2064-2196. Berlin: Sellier-de Gruyter, 1996, 517 s
- Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 9, Erbrecht : §§ 1922-2385. München: Verlag C.H. Beck, 2013, 2296 s.
- SPÁČIL, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář III, § 976-1474. Praha: C. H. Beck, 2013, 1278 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník: komentář I, § 1-880. Praha: C. H. Beck, 2009, 2321 s.

Příspěvek ve sborníku

- POKORNÝ, Milan. Sborník směrnic, usnesení, rozborů Nejvyššího soudu 1965 – 1967, Praha: SEVT Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 552

Odborné časopisy:

- PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační noviny*. 2013, roč. 2, č. 9, s. 2 - 3.
- ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notarum*. 2003, roč. 9, č. 5, s. 97 - 104.
- PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Jak se bude nově dědit? *Právní rádce*. 2013, roč. 2, č. 7, s. 8.
- ŠEŠINA, Martin. Pořízení pro případ smrti dle nového občanského zákoníku. *Ad notam*. 2012, roč. 18, č. 3, s. 3 – 8.
- KOŽUŠNÍKOVÁ, Vanda. Porovnání a výklad některých ustanovení nového občanského zákoníku a obecného zákoníku občanského týkajících se závěti. *Ad notam*. 2013, roč. 19, č. 2, s. 3.
- MIKEŠ, Jiří. O fideikomisární substituci (Výklad problematiky). *Ad notam*, 2005, roč.18,č. 3, s. 92.

Judikáty

- Rozhodnutí OGH 8 Ob 251/61 ze dne 21. 9. 1961
- Rozhodnutí OGH 6 Ob 699/85 ze dne 14. 11. 1985
- Rozhodnutí OGH 2 Ob 76/53 ze dne 18. 2. 1953
- Rozhodnutí OGH 7 Ob 553/95 ze dne 21. 2. 1996
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 339/61 ze dne 13. 12. 1961
- Rozhodnutí OGH 1 Ob 255/70 ze dne 11. 2. 1971
- Rozhodnutí OGH 8 Ob 588/88 ze dne 20. 10. 1988
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 685/81 ze dne 20. 10. 1981
- Rozhodnutí OGH 3 Ob 353/60 ze dne 21. 10. 1960
- Rozhodnutí OGH 4 Ob 546/80 ze dne 7. 4. 1981
- Rozhodnutí OGH 1 Ob 185/01i ze dne 30. 4. 2002
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 174/61 ze dne 31. 5. 1961
- Rozhodnutí OGH 3 Ob 592/87 ze dne 18. 5. 1988
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 47/67 ze dne 3. 3. 1967
- Rozhodnutí OGH 7 Ob 496/56 ze dne 29. 4. 1956
- Rozhodnutí OGH 8 Ob 32/68 ze dne 6. 2. 1968
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 30/88 ze dne 5. 4. 1988
- Rozhodnutí OGH 6 Ob 66/70 ze dne 6. 5. 1970
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 25/75 ze dne 8. 4. 1975
- Rozhodnutí OGH 5 Ob 321/60 ze dne 29. 9. 1960
- Rozhodnutí OGH 3 Ob 516/87 ze dne 28. 10. 1987
- Rozhodnutí OGH Nejvyššího soudu sp.zn. 21 Cdo 3373/2011 ze dne 25. 2. 2013
- Rozhodnutí OGH Nejvyššího soudu sp.zn. 1461/31 ze dne 18. 11. 1931
- Rozhodnutí OGH 6 Ob 10/14k ze dne 26. 6. 2014
- Rozhodnutí OGH 8 Ob 308/64 ze dne 16. 12. 1964
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu 4 Cz 56/91 ze dne 2. 8. 1991
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu, Rv I 581/25 ze dne 12. 5. 1925
- Nález III. ÚS 455/03 ze dne 25. 1. 2005

Legislativní akty:

- aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- historická verze: zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 399/2012 Sb., účinném ke dni 12. 12. 2012
- historická verze: zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- historická verze: Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., všeobecný občanský zákoník
- aktuální znění: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie JGS Nr. 946/1811
- aktuální znění: Bürgerliches Gesetzbuch Nr. 1896

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k novele ABGB účinné od 15. 12. 2017 [online]. Parlament.gv.at [cit. 2. března 2018]. Dostupné na <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/I_00688/index.shtml>.
- Důvodová zpráva k zákonu 89/2012 Sb., [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.
- Důvodová zpráva k zákonu 40/1964 Sb., [online]. psp.cz, [cit. 28. února 2018]. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm>.

Přednášky

- BEDNÁŘ, Václav. Přednáška z dědického práva ze dne 13. 11. 2016, UPOL.